

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

**Subjektivní názory adolescentů na vliv
sourozenecké konstelace v jejich životě**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Irena Ocetková

Vypracovala:

Pavla Havlová

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Subjektivní názory adolescentů na vliv sourozenecké konstelace v jejich životě“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne: 30. března 2010

.....
Pavla Havlová

Poděkování

Děkuji paní Ing. Mgr. Ireně Ocetkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat ředitelce PhDr. Marii Hornové, která mi umožnila provést průzkum na SOŠ sociální u Matky Boží Jihlava a Mgr. Zuzaně Procházkové, která mi pomohla s průzkumem na SPŠ Jihlava. Také děkuji svému manželovi a dětem za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Pavla Havlová

Obsah

ÚVOD	2
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	4
1. SOUROZENECKÁ KONSTELACE.....	4
1.1. Sourozenská konstelace a její druhy.....	4
1.2. Vliv pořadí narození a charakteristika.....	5
1.3. Sourozenské pozice a vztahy.....	9
2. ADOLESCENCE.....	13
2.1. Vývojové období adolescence.....	14
2.2. Specifikace sourozenských vztahů v adolescenci.....	15
2.3. Vliv rodinného prostředí	17
3. SOUHRN TEORETICKÉ ČÁSTI.....	19
II. PRAKTICKÁ ČÁST	21
1. POPIS PRŮZKUMU.....	21
1.1. Cíl a předpoklady průzkumu.....	21
1.2. Popis průzkumného vzorku.....	22
1.3. Průzkumné metody.....	23
2. VÝSLEDKY PRŮZKUMU.....	25
2.1. Popis výsledků průzkumu.....	25
2.2. Diskuse a interpretace průzkumu.....	34
3. SOUHRN PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	41
ZÁVĚR.....	42
RESUMÉ.....	44
ANOTACE.....	45
KLÍČOVÁ SLOVA.....	45
ANOTATION	45
KEYWORDS	45
LITERATURA	46
SEZNAM PŘÍLOH	48

ÚVOD

Základem této bakalářské práce jsou vědomosti, které jsem získala v průběhu studia na Institutu mezioborových studií Tomáše Bati ve Zlíně. Dále vědomosti získané četbou odborné literatury a životními zkušenostmi, které jsem nasbírala v průběhu svého dosavadního života ve své rodině, ve svém okolí a na odborné praxi strávené na Střední odborné škole sociální u Matky Boží Jihlava.

Základním cílem mé bakalářské práce bude provést průzkum u vybraného vzorku adolescentů na zadané téma „Subjektivní názory adolescentů na vliv sourozenecké konstelace v jejich životě“ a zjistit jejich názor. Jak sourozenecké konstelace jejich život ovlivňují.

Cílem v rovině teoretické bude popsat jednotlivé pojmy obecně a osvětlit jejich význam dle odborné literatury. Jedná se o pojmy „sourozenecká konstelace“, „adolescence“, „subjektivní názor“. Pojem „subjektivní názor“ budu krátce popisovat přímo v úvodu. Nejedná se o samostatný cíl mé práce. Cílem v rovině praktické bude provést průzkum ohledně subjektivních názorů adolescentů na sourozenecké vztahy v jejich životě a výsledek vyhodnotit z hlediska ovlivnění věkem sourozenců.

Svojí bakalářskou práci budu dělit do dvou hlavních oblastí. První oblast bude teoretická, kde se budu věnovat jednotlivým pojmům, jejich významu a názorům na ně dle odborné literatury. Jedná se o pojmy „sourozenecká konstelace“, „adolescence“. Pojem „sourozenecká konstelace“ budu popisovat z pohledu druhů sourozeneckých konstelací, vlivu pořadí narození, pozice sourozenců a sourozeneckých vztahů. Pojem „adolescence“ budu popisovat z hlediska vývojového období adolescence, specifík sourozeneckých vztahů v adolescenci a vlivu rodinného prostředí na život adolescentů.

Pojem „subjektivní názor“ popisuji zde. Pojem „subjektivní“ lze vyjádřit jako vztahující se k subjektu, vycházející z něho. Subjektivní nebo také osobní, dle filozofického výkladu týkajícího se subjektu, patří subjektu, je vše, co se vztahuje k duchovnímu světu člověka v protikladu k fyzikálnímu materiálnímu světu. Vše, co si

subjekt uvědomuje a někdy i bez odpovídající skutečnosti . Pojem „názor“ lze vyjádřit jako osobní hledisko jednotlivce, individuální stanovisko každého člověka, jedinečný postoj nějaké konkrétní osoby k určité skutečnosti. Vzhledem k tomu, že každý člověk, každý jednatel je unikátní individualitou, existuje faktická přirozená různost a různorodost rozličných názorů, jež je odrazem různorodosti a pestrosti okolního světa jako takového. Podle starořeckého filozofa **Prótagorase z Abdér** (který toto označení přijal jako první) lze říci, že i když by byl názor pravdivý, nic nevyklučuje platnost, oprávněnost a pravdivost i jiných názorů .

V druhé oblasti své práce, která bude praktická, budu popisovat reprezentativní vzorek a vybranou metodu daného průzkumu. Dále zde budou popsány výsledky provedeného průzkumu. V kapitole diskuse bude uvedena interpretace výsledků. Co jednotlivé zjištěné údaje znamenají, jak je možné je pochopit a vyložit. Dále zde bude zamyšlení nad možnými příčinami a důsledky výsledku průzkumu, případné doporučení pro další výzkum. V posledním odstavci bude průzkum uveden do souvislosti s teoretickou částí. V souhrnu praktické části bude stručné shrnutí hlavních zjištění výzkumu. Dále zde bude uvedeno vyjádření ke stanoveným předpokladům průzkumu a zda byly předpoklady vyvráceny či potvrzeny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. SOUROZENECKÁ KONSTELACE

„Kdykoliv během svých seminářů nebo přednášek vyslovím termín „sourozenecká konstelace“, hned se mě lidé ptají: „Sourozenecká konstelace – to je něco jako astrologie?“

A ještě dodávají: „jste býk nebo kozoroh?“

V tu chvíli odolávám pokušení odpovědět: „Ne pracuji výhradně s křišťálovou koulí.“ Místo toho však trpělivě vysvětluji: „Sourozenecká konstelace – pořadí narození – nemá nic společného s astrologií, ale nesporně ovlivňuje vaši osobnost, koho si vezmete, vaše děti, výběr vašeho zaměstnání, a dokonce váš vztah k Bohu“ (Leman, 1997, str.: 13).

1.1. Sourozenecká konstelace a její druhy

Každý z nás si uvědomuje, že jsme jiní. Někdo je spolehlivý, svědomitý, studijní typ. Druhý je naopak intrikán, vychytralý, okouzlující a další je dobrý vyjednaváč a má mnoho přátel. Jak to, že jsme jiní, i když jsme vyrostli vedle sebe v jedné rodině? Proč jsme tak odlišní? Na tyto otázky nám odpoví teorie o sourozenecké konstelaci.

Jako první se sourozeneckou konstelací, tedy pořadím, v němž se sourozenci narodili, a jejím vlivem na osobnost, začal zabývat Alfred Adler. *„Původně lékař oční, praktický, posléze neurolog a psychiatr. Původně milý žák patriarchálního klasika psychoanalýzy Sigmunda Freuda. Když ovšem žák dospěl ze závislého obdivovatele v samostatně uvažujícího kritika a partnera, guru psychoanalýzy ho zavrhl. Rozešli se ve zlém“* (Novák, 2007, str.: 19). Adler ve svých výzkumech např.: na všech prvorozených pozoroval podobné charakteristiky a toto pozorování zpracoval v ucelenou teorii. Nazval ji učením o sourozeneckých pozicích (konstelacích) a po něm jí převzali i další odborníci.

Jedná se o rozšíření Freudova (Sigmund Freud, zakladatel psychoanalýzy) učení, které se omezovalo na vliv rodičů na děti. Adler ho rozšířil o vliv sourozenců na chování dítěte a později dospělého člověka. Proto tolik zdůrazňoval pořadí, v němž se dítě narodí. Každé dítě je individuální a má v rodině jedinečné postavení. *„Pořadí a pohlaví sourozenců velmi výrazně ovlivňovalo vlastně už od kolébky jejich postavení v rodině, vzdělání, dědictví, profesní možnosti a nakonec i sňatky a možnost mít děti. Varianta „první dědic, druhé klášter, třetí, pokud to byl kluk, voják“ bývala běžná.“* (Novák, 2007, str.: 20).

Z hlediska sourozenecké konstelace, pokud pomineme druh pohlaví, ke kterému se vrátím v další kapitole, dostáváme čtyři základní skupiny, jedináčci, prvorození, druhorození a nejmladší děti (Novák, 2007). Leman (1997) dělí sourozence jen na tři skupiny, protože jedináček nemá sourozenecký vztah a můžeme ho z hlediska sourozenecké konstelace brát jako prvorozeného. Jedná se tedy o jedináčky (Leman používá název superprvorození) a prvorozené, prostřední děti (druhorození, ale ne benjamínci) a benjamínky (druhorození a nejmladší). Při dalším zjednodušení je můžeme dále rozdělit pouze na prvorozené – jedináčci, prvorození a druhorozené – střední děti, benjamínci. Charakteristiky jedináčků a prvorozených jsou si hodně podobné. Bývají perfekcionista, lidé spolehliví, svědomití, kteří dokáží být velmi tvrdí a nároční. Vyhovuje jim intelektuální činnost, v níž mohou ukázat své schopnosti. Také u středních dětí a benjamínek najdeme shodné prvky u charakteristik. Dávají najevo svoji bezstarostnost, jsou společenější a u většiny lidí velmi oblíbení. Skvěle se uplatňují v zaměstnání, kde přicházejí do kontaktu s lidmi.

1.2. Vliv pořadí narození a charakteristika

Pokud byste se chtěli v sourozeneckých konstelacích sami najít, musíte vzít v úvahu několik zásad. Pokud máte sourozence a je mezi vámi pět a více let rozdílu, našli byste se v charakteristikách jedináčka. Jestliže jste mladší ze dvou, měly by pro vás být více typické charakteristiky pro nejmladšího sourozence než pro prostředního. Máte-li více než tři sourozence s věkovým rozdílem méně než pět let a nejste nejstarší či nejmladší, měly by pro vás platit charakteristiky prostředního (Leman, 1997).

Na sourozenecké vztahy má největší vliv prostředí, ve kterém vznikají. Nejlepším prostředím pro vznik sourozeneckých vztahů, je rodina, která je základem společnosti.

- „*Nejtěsnější vztahy, jaké můžeme v životě mít, jsou v rámci rodiny – té, v níž jsme vyrůstali, a té, kterou si sami vytváříme po sňatku.*“
- „*Na malé dítě, které vyrůstá, má největší vliv jeho vlastní rodina.*“
- „*Vztah mezi rodiči a dětmi je proměnlivý, dynamický a určující. Vždy, když se narodí další dítě, celé rodinné prostředí se promění. Budoucí osud každého nového dítěte určuje do značné míry způsob, jak s ním rodiče jednají.*“
- „*Nevěnujeme dostatek času tomu, abychom si uvědomili, jak naše větévka na rodinném stromě roste. Prvorozený nebo jedináček, prostřední dítě nebo benjamínek – všichni rosteme svým vlastním, jedinečným způsobem a přispíváme stromu rodiny svým osobitým vkladem*“ (Leman, 1997, str.: 20).

PRVOROZENÍ a JEDINÁČCI jsou lidé zaměřeni na cíl, snažící se prosadit, obětaví, vstřícní, konzervativní, formalisté, loajální, spoléhají sami na sebe, věříci v autoritu, rády a rituály. Vždy jsou to ti úspěšní, které stále něco žene vpřed k nejvyšším metám v jejich oboru. U prvorozeného dítěte vše začíná mnohem dřív, ještě než přijde na svět. Rodiče na něj od početí přenášejí všechna svá očekávání a ambice, už když se narodí, je jakýmsi pokusným králíkem, na němž se rodiče učí výchově dětí. Ale také dítě, které je neustále obletované, zahrnované láskou, kontrolované a povzbuzované ke stále vyšším a lepším výkonům. Pro prvorozené jedince je život velká a vážná věc. Vždy chtějí vědět, co se bude dít. Chtějí, aby vše bylo dobře zorganizováno a provedeno včas a bez chyb. Prvorození nemají koho napodobovat, musejí si vždy poradit sami. Pro rodiče bývají středem pozornosti a nemusejí se s nikým dělit, nemají je s kým srovnávat. Často jsou celou rodinou rozmazlováni. Jejich slabou stránkou je potřeba chvály a uznání, ze které nikdy nevyrostou (Leman, 1997).

Narozením druhého sourozence, podle Alfreda Adlera, prvorození trpí (Buřival, 1996). Na tuto změnu obvykle nebývají připraveni a mají pocit, že ztratili svou pozici v centru lásky a péče. Dostávají se pod velký tlak a snaží se získat přízeň rodičů zpátky na svou stranu. Pokud se jim to nedaří a dobré chování zůstává bez povšimnutí, protože

i nadále jsou všichni zaměstnání nově narozeným, mění prvorození taktiku a obrací se k činnostem, které vzbuzují pozornost, byť negativní. „Často se tyto děti chovají jako malé. Napodobují své menší sourozence, chtějí nakojit, vozit se v kočárku, žádají rodiče o pomoc s něčím, co už dávno umějí, jen aby jim mohly být co nejbližší“ (Benešová, 2008, str.: 1).

„Tlak na prvorozené je dán i tím, že lépe rozumějí pokynům rodičů. Když se sourozenci perou, pro rodiče je přirozenější oslovit prvorozeného, protože ví, že ten již přesně rozumí jejich slovům - u mladšího si nebývají tak jisti. Z toho vyplývá, že nejen prvorozenci mají sklon se identifikovat s rodiči více než druhorození, ale i naopak rodiče co by dospěli lépe rozumí světu prvorozených než mladších dětí“ (Klimeš, 2000, str.: 2).

DRUHOROZENÍ a PROSTŘEDNÍ jsou lidé, které se dá velmi těžko definovat. Jsou velice různorodí. Mohou být přátelští, otevření a také tolerantní, snadno překonávající překážky a na druhou stranu samotáři, ostýchaví, netrpěliví, snadno propadající depresím. Většinou se jejich osobnost a charakteristické rysy odvíjejí od prostředí, do kterého se narodili. Vždy jsou bráni jako ti „na to jsi malý“, když prosazují stejná práva jako prvorozený. Nebo jsou bráni jako ti „na to jsi velký“, když vyžadují pomazlení, které se dostává nejmladšímu. Už od začátku je jejich životní styl určován podle prvorozeného. Jejich život se vlastně stává jednou velkou soutěží o své místo v rodině (Leman, 1997).

„Obrázek běžce, který je stále ohrožován těmi, kteří jsou za ním a neustále a neúspěšně atakuje postavení těch, kteří ho předběhli“ (Novák, 2007, str.: 45).

V porovnávání se staršími sourozenci jsou předem odsouzeni k neúspěchu, a proto si velmi často hledají vztahy mimo svoji rodinu, kde se mohou lépe prosadit. Často mívají kolem sebe hodně kamarádů a jsou oblíbeni ve skupině svých vrstevníků. Odmítají rodinný systém hodnot a měřítko hodnoty si volí podle nějaké sociální skupiny. Sportovní klub, umělecké těleso, nebo i skupiny dětí z ulice, které prostřední

dítě vnímá jako svou rodinu. Tyto vztahy jsou něco, co jeho rodina nemůže ovlivnit ani ovládat.

Někteří ale volí jiné způsoby řešení tohoto rodinného konfliktu. Protože nemohou mít rodiče jen sami pro sebe a nemohou se prosadit, učí se vyjednávat a uzavírat kompromisy. Nemají rádi otevřené konflikty, ani přímé a nátlakové metody. Jejich řešení konfliktu spočívá spíše v nepřímých metodách manipulace, jako jsou intriky, taktizování a také lhaní. Protože jsou druhorození často nuceni urovnávat spory mezi nejstarším a nejmladším sourozencem, bývají v dospělosti šlechetnější, houževnatější a rovněž skvělí vyjednávači (Leman, 1997).

NEJMLADŠÍ DĚTI, často nazývané BENJAMÍNCI, mají, podle mnohých názorů veřejnosti, nejsnazší cestu životem. Péči rodičů už obrousila výchova starších sourozenců, kteří naopak rodičům s výchovou nejmladšího pomáhají. Pozornost a péče všech je však upřená na benjamínka. Dost často dochází k jeho rozmazlování. K postu rodinného mazlíčka to prostě patří. Narodili se v době, kdy už rodiče většinou dosáhli cíleného pracovního postavení. Na rozdíl od svých sourozenců mohou benjamínci těžit z lepší ekonomické situace rodiny. Typickými vlastnostmi benjamínků jsou bezstarostnost a veselí. Ve společnosti jsou většinou oblíbeni a často a rádi vyvádějí komediantské kousky. Jsou rádi středem pozornosti a bývají spíše extrovertní. Mají pověst výborných bavičů a dokáží lidi kolem sebe rozesmát. Celý život se chovají tak trochu jako děti. Jsou okouzlující, srdeční a nekomplikovaní, ale na druhou stranu mohou být i vzpurní, kritičtí, netrpěliví a prudcí (Leman, 1997).

„Nejmladší instinktivně cítí a chápou, že jejich znalosti a dovednosti už nemají pro rodiče takový význam, jako tomu bylo u jejich starších sourozenců. Nejenže rodiče reagují na úspěchy posledního dítěte méně spontánně, často projevují dokonce i netrpělivý údiv: Proč se to toto dítě nemůže naučit rychleji? Jeho starší bratr to zvládal dokonale už ve dvou letech.“ „A tak není divu, že leckteré poslední dítě vyrůstá s pocitem „však já jim ukážu“!“ (Leman, 1997, str.: 102-103).

Částečně je to dáno tím, že se rodiče už výchovně vyčerpali na starších sourozencích a také slevili ze svých nároků na vzdělanost nejmladších. Chtějí si benjamínka co nejvíce užít jako dítěte. Starší děti se jim za to i vysmívají (Klimeš, 2000).

„Žádnému dítěti není příjemná situace, že je stále považováno za nejmenší, za takové, kterému nelze důvěřovat, jemuž se nesmí nic svěřit. To dráždí dítě tak silně, že se snaží dokázat, co dovede... (Adler, A.: Člověk jaký jest. Orbis, Praha 1953). Je rozpolcené – neví, zda je více jedináček, čemuž odpovídá odstup od ostatních sourozenců, nebo benjamínek, svou konkrétní situaci hodný této konstelace“ (Novák, 2007, str.: 45).

1.3. Sourozenecké pozice a vztahy

V minulých kapitolách jsem se věnovala sourozeneckým konstelacím z pohledu teorie Alfreda Adlera individuální psychologie, kterou také zastává Kevin Leman. V této kapitole bych sourozenecké konstelace porovнала ještě i z pohledu pohlaví dítěte.

Nejenom pořadí narození má vliv na vlastní život dítěte, ale také pohlaví. Sourozenecké vztahy v rodině s bratry jsou jiné než v rodině, kde je sestra a bratři. Nejen rodiče vychovávají a předávají dětem zkušenosti a informace, činí tak i sourozenci mezi sebou. Navzájem se vychovávají a předurčují si role, které budou zastávat i v dospělosti (Benešová, 2008).

V rodině si vytváříme obraz sebe sama i svých postojů k okolí, tak jako se svými sourozenci. Složitost těchto sourozeneckých pozic lze doložit na nejobvyklejší rodině se dvěma dětmi, kde vzniká šest rozmanitých dvojstranných vztahů (viz rámeček). V rodině se třemi dětmi je takových vazeb deset (viz rámeček). A právě v jejich rámci se vyvíjí naše psychika a postoje k životu (Novák, 2007).

Rodina se dvěma dětmi

- 1. dítě - 2. dítě
- 1. dítě - matka
- 1. dítě - otec
- 2. dítě - matka
- 2. dítě - otec
- matka - otec

Rodina se třemi dětmi

- 1. dítě - 2. dítě
- 1. dítě - 3. dítě
- 1. dítě - matka
- 1. dítě - otec
- 2. dítě - 3. dítě
- 2. dítě - matka
- 2. dítě - otec
- 3. dítě - matka
- 3. dítě - otec
- matka - otec

Novák (2007) rozlišuje a popisuje vzorové konstelace na základě výzkumu psychologa Waltera Tomana, které vycházejí z pozice mezi sourozenci a jejich pohlavím. Označení jednotlivých typů užívá z pohledu rodiny s více než dvěma sourozenci. Toto označení jednotlivých typů sourozeneckých konstelací jsem převzala pro svojí bakalářskou práci.

NEJSTARŠÍ BRATR BRATRŮ - většinou bývá vůdčí osobností v mužské společnosti. Mladším lidem kolem sebe bývá ochráncem a na zpět očekává oddanost, upřímnost a víru ve své schopnosti. Rád rozhoduje za druhé a je přesvědčen o tom, že je to pro jejich dobro. Pokud jim tento styl jednání nevyhovuje, ani neví, co se jim nelíbí. Často sám sebe považuje, v sociálních skupinách, za těžko nahraditelného. Nestaví si vzdušné zámky, bývá realistou. Co řekne, to většinou splní a včas. Nemá rád dluhy a velkolepé oslavy.

NEJMLADŠÍ BRATR BRATRŮ - bývá veselý člověk, který umí jednat s lidmi. Věří ve štěstí a nebojí se rizika. Nepožaduje příliš náročné pracovní pozice a práce mu není celým životem. Budoucnost je pro něj vzdálená, nemyslí na ni, důležitý je pro něj život teď. Ve sféře materiální je poněkud velkorysý. Nemá problém přispívat na dobrý účel, ale umí si žít nad poměry.

NEJSTARŠÍ BRATR SESTER - bývá realistou, který řeší všechny problémy zodpovědně ale s nadhledem. Žije si svůj život naplno a lidi kolem sebe také nechává žít. Není spořivý typ a raději peníze utrácí než je vydělává. Velice dobře se umí

přizpůsobit každé situaci, umí zapůsobit, improvizovat a je velice schopný v přesvědčování a řízení lidí.

NEJMLADŠÍ BRATR SESTER - bývá dobrým vyjednavatelem, převážně v ženském kolektivu, který dokáže i úspěšně řídit. Nevelí jim, ale motivuje je drobnými pochvalami. Nejraději však řídí sám sebe, přebírat zodpovědnost za druhé mu nevyhovuje.

NEJSTARŠÍ SESTRA SESTER - má přirozenou autoritu, vyplývající z jejího postavení v rodině. Svě autority si je vědoma a často ji nadhodnocuje. Lpí na principech a je perfekcionistka. Není úplný workoholik, ale má mnoho úkolů k plnění a na zábavu jí nezbyvá čas. Ráda tuto zásadu uplatňuje i u druhých. Tak jako na sebe klade vysoké požadavky, tak je klade i na druhé lidi kolem sebe. V zaměstnání je pro ni podstatné mít respekt. Vyhovují jí profese přinášející zodpovědnost a vyžadující serióznost.

NEJMLADŠÍ SESTRA SESTER - bývá sebevědomá, společenská a u druhých velmi oblíbená. Je impulzivní, rychle se rozhoduje a má ráda změnu. Těžko snáší manipulaci a chce, aby byla respektována a bylo jí nasloucháno. Hodně jí záleží na uznání a pochvale. V pracovním kolektivu nemá ráda napjaté vztahy a snaží se jim vyhýbat. Peníze utrácí pro radost, ráda si kupuje pěkné věci.

NEJSTARŠÍ SESTRA BRATRŮ - bývá cílevědomá a rázná, v krizových situacích zachovává chladnou hlavu. Je nezávislá, poměrně nenápadná a nenechá se jen tak vyvést z míry. Velmi dbá na tradice, dobré vychování a aktuální ocenění pro ni není podstatné. Její nadbytek sebekontroly jí brání ve spontánnosti. Dovede pomoci druhým, ale i sobě, pokud je to nezbytné.

NEJMLADŠÍ SESTRA BRATRŮ - bývá velmi jemná, přátelská, taktická a schopná empatie. Je citlivá a snaží se jednat kamarádsky. Někdy bývá i rozmazlená a přesvědčená, že nad ní není. Není příliš ambiciózní a není workoholik. V pracovním životě je velmi tvárná, ale chce si dělat co jí baví.

Sourozenecké pozice se mohou vzájemně ovlivňovat a komplikovat, jednak věkovými rozestupy mezi sourozenci a jednak vzájemnou mírou kontaktů. Dále zde mohou hrát roli i různé nepředvídané okolnosti v rodině. Např. druhorozená dívka může vlivem skutečnosti věkového rozdílu, zastávat pozici prvorozeného dítěte – je totiž prvorozenou dcerou, ačkoliv se její bratr narodil jako prvorozený. Podobně prostřední sestra může mít staršího bratra i mladší sestru a sourozenecké pozice se smíchají na podobu mladší sestra bratra i starší sestra sestry. Obdobně dojde ke změně pozic v době dlouhodobého či chronického onemocnění dítěte. V důsledku toho může být zacházeno se starším nemocným dítětem jako s mladším a naopak s mladším zdravým sourozencem jako starším. Někdy mohou sourozeneckou konstelaci pozměnit také děti z jiných rodin (např. děti, s nimiž přichází do rodiny nový partner rozvedeného rodiče). (Novák, 2007).

Toto tvrzení je důvodem, proč byly v mém průzkumu respondenti dotazováni mj. na všechny vlastní i nevlastní sourozence.

2. ADOLESCENCE

Slovo adolescence pochází z latinského slova „adolescere“, a to znamená dospívání, dorůstání. Na adolescenci můžeme v odborné literatuře najít mnoho názorů. První psychologové na počátku minulého století, především teorie S. G. Halla, ji charakterizovali jako období bouří a krizí. Jiní odborníci chápali adolescenci jako období vzdoru a opozice vůči autoritám. Macek (1999) toto období nazývá mostem mezi dětstvím a dospělostí. Z hlediska vývojové psychologie je toto období nazýváno obdobím dospívání, které se dále dělí na období pubescence a adolescence (Langmeier, Krejčířová, 2006). Dle slovníku cizích slov se jedná o věkové údobí mezi pubertou a dospělostí (Klimeš, 1998).

Zhruba od počátku osmdesátých let se na adolescenci přestalo nahlížet jako na přípravné období pro život v dospělosti. Naopak, začalo se o ní uvažovat jako o svébytné a plnohodnotné etapě celoživotního procesu utváření osobnosti (Macek, Lacinová, 2006).

„Adolescence tak získala – zejména v posledních desetiletích – zvláštní význam. Má svůj sociální, ekonomický, pedagogický, zdravotní i kulturní rozměr. Má rovněž svoji sociální reprezentaci a subjektivní hodnotu – jednak pro ty, kterých se bezprostředně týká, ale i pro generace, které již mají toto období za sebou či které teprve potká“ (Macek, 1999, str.: 15).

V období adolescence dochází k velkým změnám, jak na úrovni tělesné a psychologické, tak i sociální. U jedince se mění osobnost i jeho sociální role, v nichž se musí přizpůsobit životu kolem sebe. Jedinec si začíná uvědomovat sám sebe a dochází k vlastní identitě a k seberegulaci. V oblasti vztahů s rodiči dochází ke zklidnění, jedinec postupně ztrácí potřebu demonstrativně se vůči nim vymezovat. Naopak vztah k vrstevníkům začíná narůstat. Jedinec se uvolňuje z vazeb na rodinu, ale k samostatnému životu potřebuje oporu vrstevníků. Jeho postavení ve společnosti se mění a sociální vztahy dostávají nový rozměr. Dospívající jsou v tomto období označováni jako mladiství, dorost, teenagers nebo adolescenti (Langmeier, Krejčířová, 2006).

2.1. Vývojové období adolescence

V širším pojetí je za adolescenci považováno období od 10-11 let věku až do zhruba 20 – 22 let věku. Z pohledu společnosti jde hlavně o přípravu na dospělé role. Z psychologického hlediska se vše více zaměřuje na vnitřní život dospívajících a dochází k velkému množství biologických, psychických a sociálních změn. Proto podle Macka (1999) se toto období dělí na fáze: ranou (10 - 13 let), střední (14 - 16 let) a pozdní (17 - 20 let) adolescenci. Podle Langmeiera (2006) bývá první polovina tohoto období (11 - 15 let věku) označována názvem puberta a adolescencí je označováno až období po pubertě (15 - 22 let věku).

ČASNÁ ADOLESCENCE - fáze je datována od 10 do 13 let a převážně se zde projevují pubertální změny v oblasti biologické a fyzické. Dochází k nastartování pohlavního dozrávání a většina dospívajících ho v této fázi také ukončí. Podle Macka se také zvyšuje zájem o vrstevníky opačného pohlaví, které je posilováno právě projeveným pohlavním pudem a sekundárními pohlavními znaky. Z hlediska sociálního přechází většina na druhý stupeň základní školy, nebo do prvních ročníků víceletých středních škol (Macek, 1999).

STŘEDNÍ ADOLESCENCE – do této fáze většinou spadají adolescenti ve věku 14 - 16 let. Langmeier (2006) toto období označuje za fázi vlastní puberty. Podle Macka (1999) se adolescenti snaží co nejvíce odlišovat od okolí ve stylu oblékání, poslouchání hudby, vystupování na veřejnosti, používání vulgarismů. Jedná se o jakýsi specifický životní styl dospívajících. Tím, že se jedinci snaží hledat svojí identitu a uvědomují si svojí jedinečnost, dochází ke konfliktům s rodiči a jinými autoritami a zvyšuje se potřeba kontaktů s vrstevníky. Z pohledu sociálního většina adolescentů ukončuje základní školu a přechází na střední školu.

POZDNÍ ADOLESCENCE - Langmeier (2006) toto období (15 - 22 let) označuje za vlastní adolescenci, kdy je dosažena plná reprodukční zralost a tělesný růst je dokončován už pomalejším tempem. Podle Macka (1999) sem spadá věkové období 17 - 20 někdy až 22 let. V této fázi se posiluje sociální aspekt identity, adolescenti mají

potřebu někam patřit, podílet se na něčem, něco s druhými sdílet. Z pohledu profesního i v oblasti partnerských vztahů se zamýšlejí nad budoucími cíli a plány. Adolescenti už dokáží realisticky zvážit na co mají schopnosti a čeho mohou dosáhnout. Ze sociálního hlediska většina adolescentů ukončuje svoje vzdělání, hledá si pracovní uplatnění. Někteří vstupují do manželství a stávají se rodiči.

Do svého průzkumu jsem si vybrala respondenty z období adolescence střední a pozdní podle Macka (1999) a podle Langmeiera (2006) z období adolescence.

2.2. Specifikace sourozeneckých vztahů v adolescenci

„Bratr nebo sestra nahrazuje sourozencům to, co jim nedali rodiče. Samozřejmě srovnatelných „náhradníků“ může být mnohem víc – od prarodičů až po osoby pokrevně zcela cizí. Nicméně vliv sourozenců je nenápadný, obvykle snadno dosažitelný, „po ruce“, lákavý vrstevnickým pochopením, a tudíž všestranně dobře přijatelný“ (Novák, 2007, str.: 21).

V období adolescence nabývají interpersonální vztahy nových rozměrů. Změnami prochází jak vztahy adolescentů k sobě samým, tak i k rodičům a jiným autoritám. Také u vztahů k vrstevníkům dochází ke změně, zvětšuje se jejich význam. Adolescenti mezi sebou sdílejí stejné zkušenosti, životní pozice a mají stejné problémy.

Význam sourozeneckých vztahů se v průběhu adolescence zvětšuje, ale v jednotlivých případech bývá vymezen celkovou rodinnou konstelací. Pokud jsou si sourozenci věkově blízcí, stávají se pro dospívající důležitými osobami. Z hlediska příslušnosti ke stejné generaci, mají podobné potřeby, zastávají stejné postoje a zájmy, jsou členy stejné dospívající kultury. K tomu také mají adolescenti vliv na sourozence přímo nebo zprostředkovaně přes svůj vliv v rodinných konstelacích (Macek, 1999).

Sourozenecký vztah jako každý blízký vztah může mít dvojitý význam. Podle povahy významu můžeme usuzovat na kladné nebo záporné následky sourozeneckých vztahů.

Pozitivních vlivů je mnoho, ale protože nejsou problémem, jejich výčet není vyhotoven a nezabývají se jím ani pedagogicko-psychologické poradny. Předkládám zde pouze ty nejznámější:

- citová opora (včetně tělesného kontaktu)
- zdroj nových podnětů
- příležitost naučit se spolupracovat
- pomoc při řešení problémů
- vzory pro nápodobu
- ulehčení zátěže na rodiče
- přirozená příležitost pro zdravé soutěžení
- možnost vzniku sourozenecké koalice jako vyvažujícího faktoru vůči rodičovské koalici.

Negativních vlivů, i když jsou viditelnější, je v absolutním měřítku podstatně méně. Tyto vlivy dále bývají provázány a zesilovány jinými patologickými vlivy v dané rodině. Některé z nich uvádím:

- sourozenecká rivalita
- ubíjení sebevědomí, talentu ap. mladších sourozenců
- negativní důsledky prosazování jednoho dítěte na úkor druhých
- nezdravé sexuální kontakty mezi dětmi (zpravidla nevlastními) (Klimeš, 2000).

Nejvíce negativní vztah je mezi sourozenci, když jejich věkový rozdíl je v rozmezí dvou až tří let. Pokud je věkový rozdíl malý, tzn. méně než rok, nebo velký, tzn. více než čtyři roky podle Macka (1999) a více než pět let podle Nováka (2007), sourozenecké vztahy se zlepšují. Zmenšuje se jejich sourozenecké soupeření. Z hlediska blízkosti v sourozeneckém vztahu jsou na tom dívky lépe než chlapci. To také platí v případě pouze jednoho sourozence, u více sourozenců se blízkost všech vytrácí. Prostřední sourozenci berou svoji pozici – vzhledem k podpoře rodičů – obvykle jako nejhorší. Ze současných výzkumů vyplývá, že dospívající jsou ovlivňováni převážně staršími sourozenci. Ti jim ukazují cestu k dospělosti, na nich vidí příklady zvládnutí

řešení situací s rodiči, k vrstevníkům, k osamostatnění. Pokud starší sourozence vnímají jako členy rodiny, posiluje se tím vliv rodičů. V případě vnímání starších sourozenců jako generační vrstevníky, vliv rodičů výrazně klesá. Mladší sourozenci takový vliv na adolescenty nemají (Macek, 1999).

2.3. Vliv rodinného prostředí

„Rodinný systém, způsob jakým rodiče vytvářejí bezpečné prostředí, pocit sounáležitosti a to jak budují rodinnou identitu, hraje zásadní roli při vývoji jejich potomků. Jednou ze základních charakteristik systému je, že jednotlivé části jsou v neustálých interakcích a navzájem se ovlivňují. Chování jednoho člena rodiny je silně ovlivňováno chováním ostatních členů a rodinným prostředím. To jakým způsobem rodinný systém funguje, působí na jednotlivé jeho členy a tedy i na adolescentní potomky a může mít zásadní vliv např. na rozvoj jejich problémového chování“ (Váňová, 2009, str.: 520).

Dle současných Mackových (2007) výzkumů není společné soužití dětí a rodičů vnímáno jako nežádoucí ani z pohledu adolescentů a ani z pohledu rodičů. Tento jev je patrný zejména v posledních patnácti letech. V rámci rodinných vztahů jde především o zrovnoprávnění vlastní pozice. Do popředí se dostává důležitost celkové atmosféry a stylu komunikace mezi rodiči a adolescenty. Pokud mají dospívající pocit, že mohou před rodiči volně pronášet svoje názory a pocity a rodiče je skutečně poslouchají, případné vzniklé konflikty mohou v některých případech přispívat k sebeprosazení a sebestvrzení.

V časně adolescenci jde dospívajícím hlavně o rodičovský zájem, o citovou podporu a určitý respekt víc, než o úplnou nezávislost na rodičích. Ve střední adolescenci stále hraje roli celková atmosféra v rodině, ale také to, jakou pozici a roli dospívající zastává. Tato celková atmosféra se více odráží na pocitech u dívek než u chlapců. Pokud byla celková atmosféra v rodině negativní, dívky se více než chlapci za ni cítily zodpovědné. Rodiče pro adolescenty představují model určitého způsobu života a dospělosti. Domov a ochotu rodičů vnímají jako samozřejmost, mají pocit, že se jim vše musí podřídit. V pozdní adolescenci se vztahy s rodiči stabilizují. Adolescenti

se stávají více samostatní ve svém rozhodování a jednání a rodiče, vzhledem k jejich právní plnoletosti, to více tolerují. Větší psychická a sociální nezávislost na rodičích je občas kontrastuje s ekonomickou závislostí. V minulosti byla více typická pro vysokoškolské studenty, v současnosti jde o adolescenty nezaměstnané a odcházející na „zkušenou“ do zahraničí (Macek, Lacinová, 2006).

Ve srovnání s dřívějškem je vidět, že dnešní adolescenti se mohou více prosazovat a jejich názory jsou více respektovány. Názory a hodnoty současných rodičů se přibližují více světu jejich dětí. I současná společnost je ve větší míře nastavena větší toleranci vůči mladé generaci než dříve. Viditelný konflikt mezi dospívajícími a dospělými se pomalu ztrácí a nastupuje snaha mladým lidem rozumět a chápat je. Také označení období dospívání jako jakéhosi provizoria, jakési přípravy na dospělost ztrácí na intenzitě. *„Z psychologického a subjektivního hlediska je toto období více než dřív hodnotné samo o sobě, je atraktivní a ne všichni adolescenti si přejí stát se brzy dospělými. Protože jim je tak docela dobře“* (Macek, 2007, str.: 2).

3. SOUHRN TEORETICKÉ ČÁSTI

Ve dvou kapitolách této teoretické části jsou popsány jednotlivé pojmy, které se vztahují k sourozenecké konstelaci a adolescenci a které teoreticky podkládají moji bakalářskou práci na téma „Subjektivní názory adolescentů na vliv sourozenecké konstelace v jejich životě“. Pojem „sourozenecká konstelace“ je zde uveden v podkapitolách z pohledu druhů sourozeneckých konstelací, vlivu pořadí narození a sourozeneckých vztahů a pozic. Na pojem „adolescence“ je v podkapitolách nahlíženo z hlediska vývojového období adolescence, specifik sourozeneckých vztahů v adolescenci a vlivu rodinného prostředí na život adolescentů.

Sourozeneckou konstelací se mezi prvními zabýval Alfred Adler a po něm jeho teorii převzali ostatní odborníci. Na základě této teorie můžeme sourozence dělit do jednotlivých skupin, z nichž každá má svoji charakteristiku a zvláštnosti. Nejčastější dělení, které jsem také převzala do své práce, je na tři skupiny. První tvoří prvorození a jedináčci, v druhé jsou prostřední děti a ve třetí nejmladší děti.

Charakteristiku jednotlivých sourozenců neurčuje jen zařazení dle sourozenecké konstelace, ale také pořadí narození a časový odstup narození od sourozence. Velký vliv pak na jedince má prostředí ve kterém vyrůstá, hlavně rodina. Charakteristikou jednotlivých skupin se zabývá podkapitola Vliv pořadí narození.

Další velký vliv na život jedince mají sourozenecké vztahy a pozice z hlediska pohlaví sourozenců. V rodinách, kde jsou sourozenci stejného pohlaví, se projevují jiné vztahy než tam, kde jsou sourozenci pohlaví rozdílného. Ještě složitější vztahy pak vznikají pokud jsou v rodině více jak dva sourozenci stejného i různého pohlaví. I tyto jednotlivé pozice se dají shrnout do určité charakteristiky, které jsou obsaženy v podkapitole Sourozenecké pozice a vztahy.

Období adolescence bylo v dřívějších dobách považováno za jakési buřičství, nevole vůči starším, často bývalo označováno za období bouří a krizí. Od 80. let minulého století, se ale na toto období začala společnost dívat jinak a začíná jej uznávat

jako samostatné vývojové období jedince a jako plnohodnotnou etapu celoživotního procesu utváření osobnosti. Adolescence získává své místo jak v oblasti sociální, ekonomické, tak i pedagogické, zdravotní a kulturní.

Období adolescence je velmi složitý proces a nelze jej charakterizovat jako celek. Jiné změny a problémy se odehrávají v desetiletém dítěti, jiné v patnáctiletém pubescentovi a jiné ve dvacetiletém člověku. Rozdělení do jednotlivých období adolescence je charakterizováno v podkapitole Vývojové období adolescence. Je zde popsána časná, střední a pozdní adolescence z pohledu věku, problémů a změn, ke kterým v jednotlivých obdobích dochází.

V období adolescence dochází k velkým změnám hlavně v oblasti jejich vztahů k sobě samým i k okolí. Existující sourozenecké vztahy se stávají pro adolescenty velmi důležité. Mohou na nich odpozorovat a vyzkoušet si vztahy pro svůj další život. Především starší sourozenci jim ukazují, kterou cestou se mají vydat a kterou ne.

Velký vliv na adolescenty kromě sourozenců má také prostředí ve kterém se nacházejí, různé party, kamarádi, škola, ale hlavně prostředí, ve kterém vyrůstají, a to je rodina. Pokud je rodina přijímá s určitým nadhledem a respektem, pomáhá jim k lepší sebekontrolé a většímu sebevědomí. Podkapitola Vliv rodinného prostředí se dotýká vlivu rodiny nejen na jednotlivá období adolescence, ale také z hlediska dívek a chlapců. Dívky jsou na vztazích v rodině více zainteresovány než chlapci. Současná společnost se snaží být k adolescentům více tolerantnější. Některým adolescentům tento postoj dokonce začíná v určitých rozměrech, především sociálním, vyhovovat.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1. POPIS PRŮZKUMU

1.1. Cíl a předpoklady průzkumu

Hlavní cíl mnou realizovaného průzkumu vyplývá ze samotného názvu této práce, zjistit subjektivní názor adolescentů na to, jak sourozenecké konstelace ovlivňují jejich život. Vzhledem k širší záběru této problematiky jsem se zaměřila zejména na věk sourozenců.

Předpoklady průzkumu:

- 1) Studenti SOŠS mají více sourozenců než studenti ze SPŠ
- 2) 1/5 ze všech respondentů má nevlastního sourozence
- 3) 1/3 všech respondentů žije v neúplné rodině
- 4) Nadpoloviční většina všech respondentů má jen 1 sourozence
- 5) Nadpoloviční většina všech respondentů žije v bytě
- 6) Starší sourozenci jsou pro mladší důležitou osobou
- 7) Starší sourozenci budou více odpovídat ANO na otázku č. 11 - MÍT SOUROZENCE JE POZITIVNÍ než mladší sourozenci
- 8) Dívky jsou více rády, že mají sourozence

1.2. Popis průzkumného vzorku

Pro soubor respondentů ke svému průzkumu jsem si vybrala studenty středních škol, jako zástupce adolescentů v rozmezí věku 15 až 20 let. Původní záměr byl počet 300 respondentů ze čtyř vybraných jihlavských středních škol, gymnázium, učňovská škola, průmyslová škola, sociální škola. Po dohodě se svou vedoucí bakalářské práce jsme vzorek průzkumu snížili na počet 150 a dvě školy, průmyslová a sociální, z důvodu velkého objemu dat pro bakalářskou práci.

Průzkum probíhal na Střední odborné škole sociální u Matky Boží Jihlava (dále SOŠS) a Střední průmyslové škole Jihlava (dále SPŠ). Celkem bylo mezi studenty rozdáno 150 průzkumných dotazníků, na SOŠS 97 a na SPŠ 53. Z důvodu vyššího věku, nad 20 let, na dotazník neodpověděla 1 studentka 4.ročníku SOŠS. 5 studentů SPŠ dotazník neodevzdalo. Z původních 150 respondentů mi tedy dotazník vyplnilo a odevzdalo 144 studentů.

Na dotazníky na SOŠS odpovídalo celkem 96 studentů:

- 1. ročník 13 studentů, z toho 2 muži a 11 žen
- 2. ročník 38 studentů, z toho 4 muži a 34 žen
- 3. ročník 28 studentů, z toho 2 muži a 26 žen
- 4. ročník 17 studentů, z toho 2 muži a 15 žen.

Na dotazníky na SPŠ odpovídalo celkem 48 studentů:

- 1. ročník 10 studentů, z toho 9 mužů a 1 žena
- 2. ročník 15 studentů, z toho 15 mužů a 0 žen
- 3. ročník 8 studentů, z toho 8 mužů a 0 žen
- 4. ročník 15 studentů, z toho 15 mužů a 0 žen.

Z tohoto celkového vzorku 144 respondentů jsem vybrala průzkumný vzorek, ve kterém byli eliminováni studenti, kteří nemají žádného sourozence, jedná se o jedináčky, a ti, kteří mají sourozence věkově o 5 let staršího nebo mladšího. Studentů bez sourozence bylo vyloučeno 11 a studentů majících sourozence věkově o 5 let staršího nebo mladšího bylo vyloučeno 32.

Do průzkumného vzorku bylo celkem vybráno 101 studentů, z toho 40 mužů a 61 žen ve věkovém rozpětí 15 až 20 let. Z toho 15 let - 13 respondentů, 16 let - 20, 17 let - 31, 18 let – 20, 19 let – 13, 20 let - 4.

77 respondentů má pouze 1 sourozence, z toho jich je 72 vlastních a 5 nevlastních a dále 39 sourozenců je starších a 38 sourozenců je mladších.

21 respondentů má právě 2 sourozence, z toho je 36 vlastních a 6 nevlastních a dále 20 sourozenců je starších a 22 mladších a z toho 6x jsou oba starší, 7x jsou oba mladší a v osmi případech je respondent prostřední.

3 respondenti mají 3 sourozence, všechny vlastní, z těchto je 7 sourozenců starších a 2 mladší. Ve dvou případech jsou všichni sourozenci respondenta starší a 1x jsou 2 starší a 1 mladší.

1.3. Průzkumné metody

Původně jsem si vybrala metodu přímého rozhovoru, ze které jsem pro nedostatek dostupných respondentů a také z časových důvodů upustila. Po dohodě s vedoucí bakalářské práce jsem si vybrala metodu nestandardizovaného dotazníku, který jsem si sestavila a zkusmo položila 5 respondentům, z řad mně blízkých osob. Po vyhodnocení tohoto průzkumného vzorku jsem musela některé otázky lépe specifikovat a po konzultaci s vedoucí bakalářské práce byly dodány ještě dvě otázky. Tento nově vytvořený dotazník jsem opět nechala ověřit u průzkumného vzorku. Po vyhodnocení jsem jej použila pro svou bakalářskou práci a je uveden v příloze této práce.

Metodu nestandardizovaného dotazníku jsem si vybrala pro relativní rychlost a jednoduchost. Tato metoda umožňuje získat v poměrně krátké době určité množství informací od většího počtu osob. Má podobný charakter jako rozhovor, ale respondenti jsou dotazováni písemnou formou a také písemně odpovídají. Jako každá metoda má i nestandardizovaný dotazník své výhody a nevýhody.

Výhody podle Lazarové (2007) jsou v tom, že všichni respondenti vyplňují dotazník za stejných podmínek. Zároveň bývá zajištěna i vyšší anonymita, díky čemuž se zvyšuje důvěra tazatele a teoreticky se tedy může počítat i s vyšší validitou odpovědí.

Při písemné formě se také mohou dotazovaní více soustředit a lépe si vše promyslet. Na odpověď mají více času než třeba u rozhovoru.

Nevýhodou dotazníku je, že odpovědi mohou být zkreslené, jednak z hlediska správného pochopení otázky a jednak právě z hlediska dané anonymity, kdy dotazovaní sami sebe rádi ukazují v lepším světle. Dále jsou nevýhodou emocionální otázky, které naopak v rozhovoru často používáme.

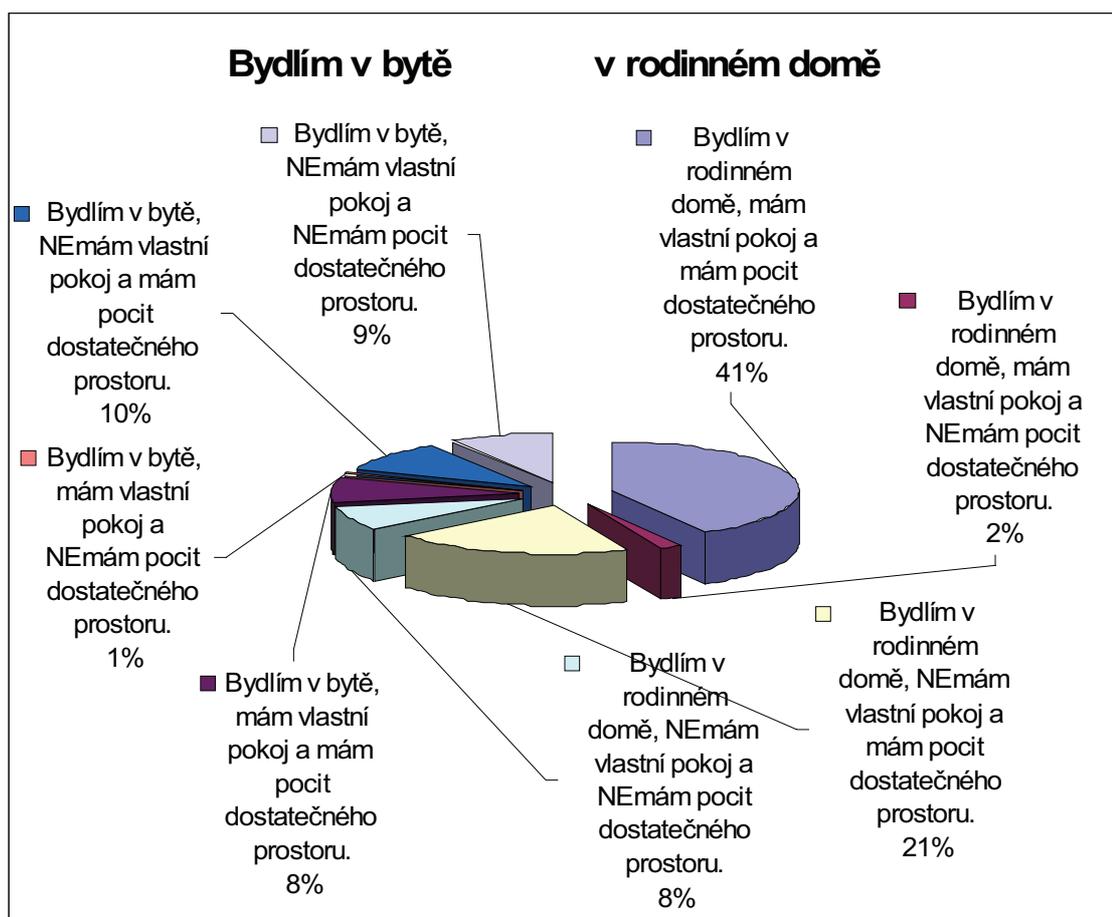
Při zadávání dotazníku můžeme volit ze dvou variant. Za první rozeslat dotazník respondentům v **elektronické podobě nebo poštou** a za druhé osobně být **přítomen při vyplňování**. Pro svojí bakalářskou práci jsem zvolila druhou variantu, především z důvodu osobního setkání s respondenty a možnosti případného upřesnění některých otázek. Dále mě zajímala reakce studentů na můj dotazník.

Další důležitou částí nestandardizovaného dotazníku jsou typy otázek. Tak jako u rozhovoru i tady můžeme použít různé typy otázek. V mém dotazníku převažují otázky otevřené. Respondenti tak mohou lépe vyjádřit své názory a pocity o svých sourozencích, o vztazích v rodinách a jak je tyto vztahy ovlivňují. Při vyhodnocování jsem si předem u každé otázky vytvořila kategorie, do kterých jsem jednotlivé odpovědi zařadila. Takto jsem postupovala u otázek č. 12 – 19. Kategorie odpovědí jednotlivých otázek jsou uvedeny v příloze č. 2. Částečně uzavřené otázky jsem použila u otázek č. 7 – 11. Zde respondenti odpovídali ANO – NE a PROČ. Tyto kategorií odpovědí jsou také uvedeny v příloze č. 2. Uzavřené otázky jsem použila pro zjištění demografických údajů jednotlivých respondentů. Jedná se o otázky č. 1 - 6. Dotazník je k nahlédnutí v příloze č. 1.

2. VÝSLEDKY PRŮZKUMU

2.1. Popis výsledků průzkumu

OTÁZKA č. 6 – BYDLÍM.

Graf č. 1 – odpovědi na otázku č. 6 dle kategorií

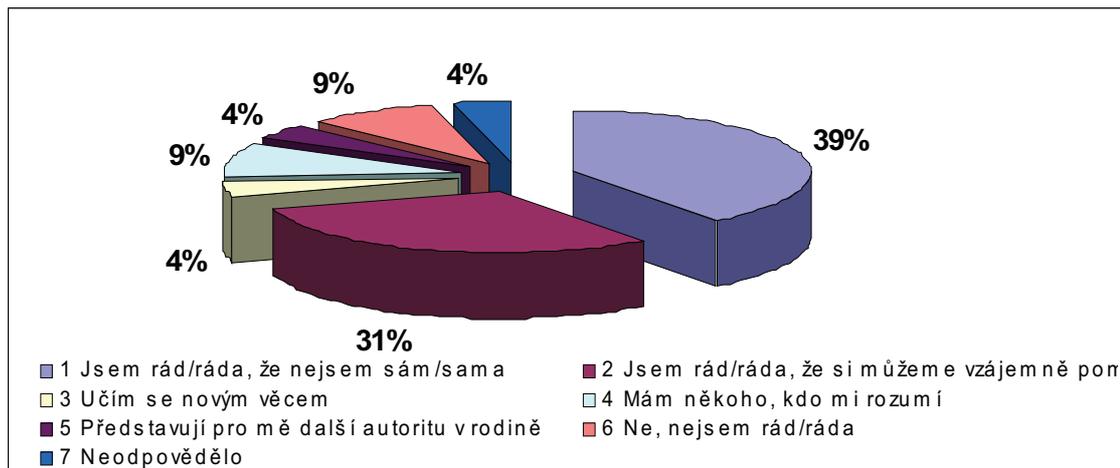
Nadpoloviční většina studentů 72 (72%) odpověděla, že bydlí v rodinném domě.

Z toho 42 (41%) studentů, že mají vlastní pokoj a mají pro sebe pocit dostatečného prostoru.

21 (21%), že nemají vlastní pokoj, ale mají pro sebe pocit dostatečného prostoru.

V bytě bydlí pouze 18 (18%) studentů, z toho 10 nemá vlastní pokoj a má pocit dostatečného prostoru, 8 (8%) má vlastní pokoj a má pocit dostatečného prostoru a 9% nemá vlastní pokoj a nemá pocit dostatečného prostoru.

OTÁZKA č. 7 – JSEM RÁD, ŽE MÁM SOUROZENCE

Graf č. 2 – odpovědi na otázku č. 7 dle kategorií

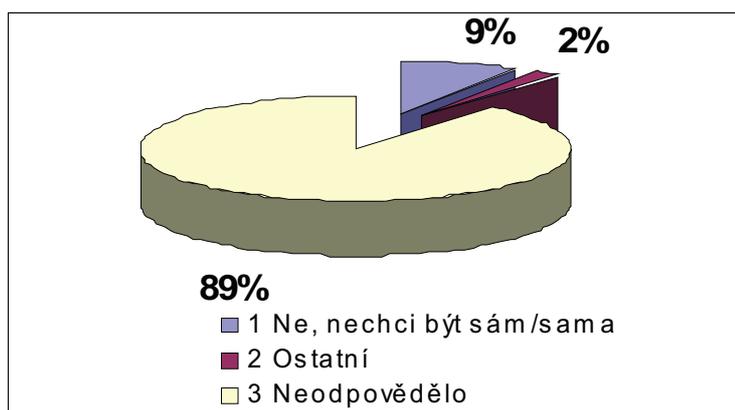
Většina studentů, což je 88 (87%) odpověděla kladně. Záporně odpovědělo 9 (9%) studentů a 7 (7%) neodpovědělo.

V kategorii 1 odpovědělo 40 studentů (39%), že jsou rádi z důvodu toho, že *nejsou doma sami, mají si s kým povídat, doma by byla nuda, mají s kým chodit ven.*

V kategorii 2 odpovědělo 31 studentů (31%), že jsou rádi z důvodu toho, že *mají s kým řešit problémy, mají se komu svěřovat a jsou si vzájemnou oporou.*

V kategorii 3,4,5 odpovědělo 17 studentů (17%), že jsou rádi z důvodu toho, že *se vzájemně podporují i finančně, jsou součástí jejich života, jsou jim vzorem.*

OTÁZKA č. 8 – JSEM RÁD, ŽE NEMÁM SOUROZENCE

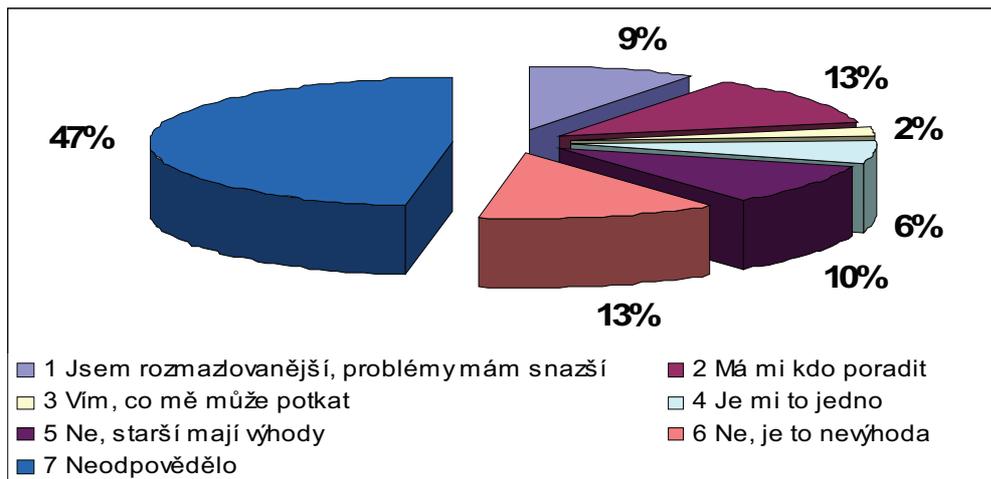

Graf č. 3 – odpovědi na otázku č. 8 dle kategorií

Celkem 90 studentů, což je 89% na tuto otázku neodpovědělo.

Zbývající respondenti v počtu 11 (11%) odpovídali v kategoriích 1 a 2, že *nechtějí být sami, bylo by jim doma smutno, nechtějí být jedináčkem.*

OTÁZKA č. 9 – JSEM RÁD, ŽE JSEM MLADŠÍM SOUROZENCEM

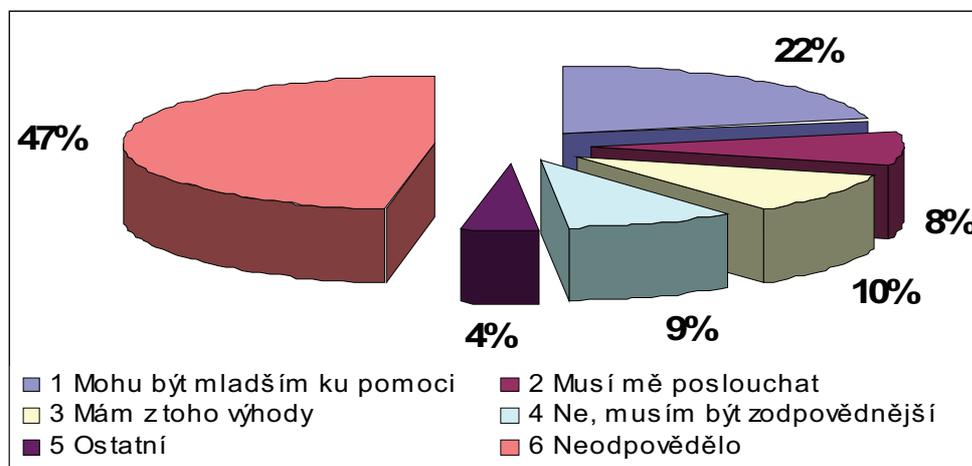
Graf č. 4 – odpovědi na otázku č. 9 dle kategorií

Z celkového počtu studentů odpovědělo kladně 24 (24%), 23 (24%) záporně, 6 (6%) se vyjádřilo nerozhodně a 48 (47%) se nevyjádřilo.

Kladně v kategorii 1, 2 odpovědělo 22 (22%) studentů, že *mohou snadněji doma řešit problémy, sourozenci za ně přebírají zodpovědnost, má jim kdo pomoci, poradit.*

Záporně v kategoriích 5,6 odpověděli studenti, že *starším víc u rodičů prochází, starší jsou jim dávání za vzor, musejí víc poslouchat.*

OTÁZKA č. 10 – JSEM RÁD, ŽE JSEM STARŠÍM SOUROZENCEM

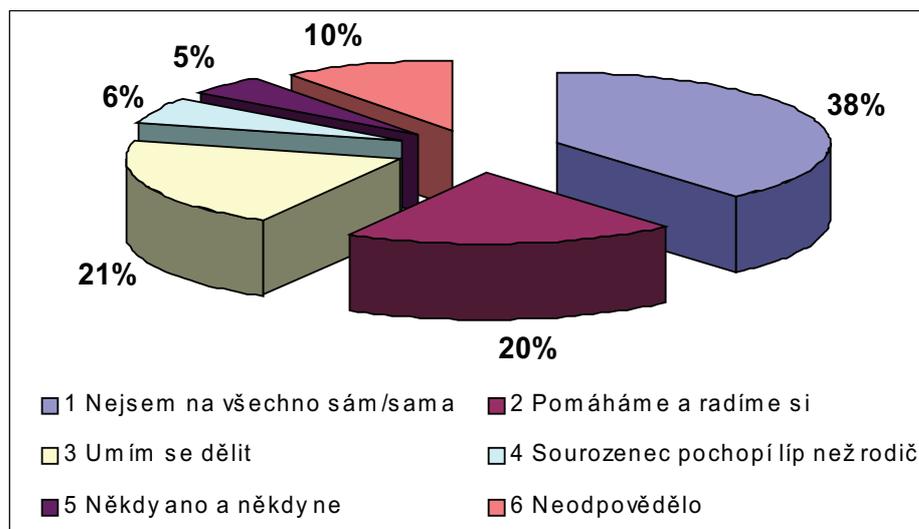
Graf č. 5 – odpovědi na otázku č. 10 dle kategorií

Spíše kladně odpovědělo 40 (40%) studentů. 9 (9%) respondentů v kategorii 4 odpovědělo záporně a nejčastěji, že *musím se chovat dospěle, odnáším problémy za mladší.* Zbylých 52 (51%) studentů se nevyjádřilo, nebo neodpovědělo.

V kategorii 1 celkem 22 (22%) studentů odpovědělo, že *jsou rádi vzorem, rádi uplatňují své zkušenosti v podpoře, ukazují mladším cestu.*

V kategorii 2 uvedlo 8 (8%) studentů, že *jsou jako starší dominantní, mladší je musí poslouchat a mít z nich respekt.*

OTÁZKA č. 11 – MÍT SOUROZENCE JE POZITIVNÍ

Graf č. 6 – odpovědi na otázku č. 11 dle kategorií

Většina studentů to je 86 (85%) odpovědělo kladně. 15 (15%) studentů neodpovědělo a nebo se vyjádřilo nerozhodně.

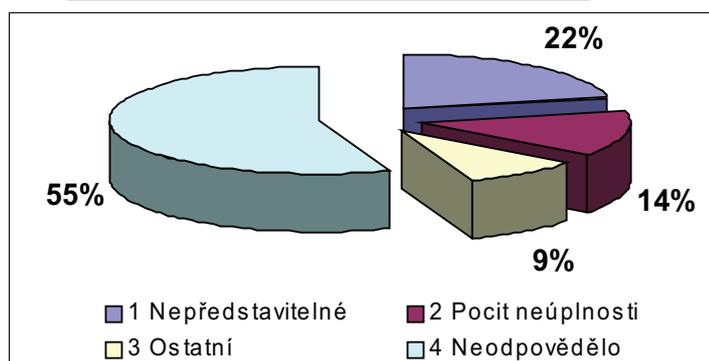
Nejčastější odpovědi v kategorii 1 bylo u 39 (38%) respondentů, že *nejsou na všechno sami, mají si s kým povídat a nenudí se doma*.

V kategorii 3 odpovídalo 21 (21%) studentů, že *se učí dělit se s ostatními, učí se s nimi vycházet, žít a komunikovat v kolektivu*.

V kategorii 2 uvádí 20 (20%) respondentů, že *se mají vzájemně rádi a pomáhají si a jsou si oporou*.

V kategorii 4 odpovědělo 6 (6%) studentů, že *sourozenec je pochopí lépe než rodiče*.

OTÁZKA č. 12 – NEMÍT SOUROZENCE JE PRO MĚ

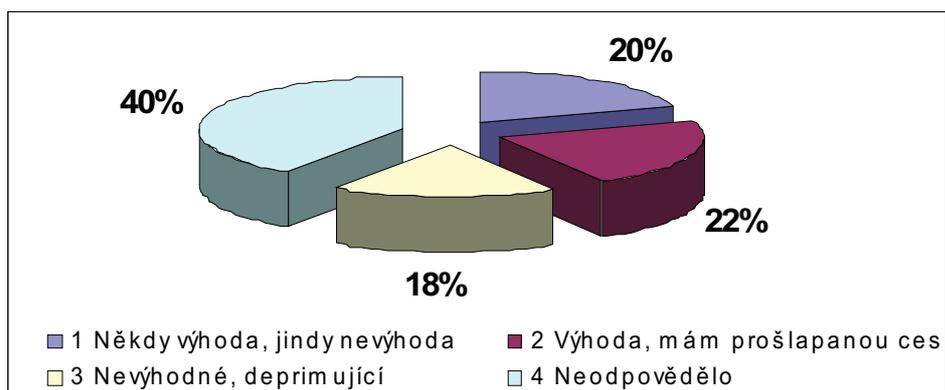
Graf č. 7 – odpovědi na otázku č. 12 dle kategorií

Nadpoloviční většina, což je 56 (55%) studentů na danou otázku neodpověděla.

V kategorii 1 odpovědělo 22 (22%) studentů, že *je to pro děs a hrůza, strašné*.

V kategorii 2 se vyjádřilo 14 (14%) respondentů, že *je to pro ně smutné, nemoci se někomu svěřit, pocit samoty*.

OTÁZKA č. 13 – **BÝT MLADŠÍM SOUROZENCEM JE PRO MĚ.**

Graf č. 8 – odpovědi na otázku č. 13 dle kategorií

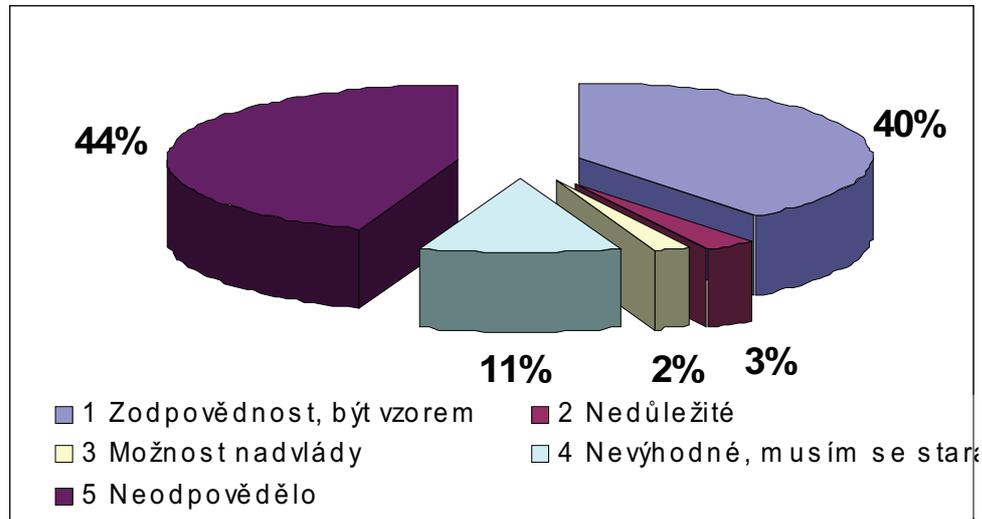
V kategorii 2 odpovídali studenti, v počtu 22 (22%) v odpovědích, že *je to pro ně přínosné, vidí chyby starších sourozenců, dostává se jim dobrých rad, mají pozici mazánka, má je kdo ochránit.*

V kategorii 3 odpovědělo 18 (18%) studentů, že *je to pro ně nevýhodné, oni jsou ti co doma pracují, starší je považují za ty malé, rodiče se na ně upínají.*

V kategorii 1 odpovědělo 20 (20%) respondentů neutrálně, že *je to pro ně výhoda nebo nevýhoda podle situace, věk pro ně nehraje roli.*

Celkem 41 (40%) studentů neodpovědělo.

OTÁZKA č. 14 – **BÝT STRAŠÍM SOUROZENCEM JE PRO MĚ**

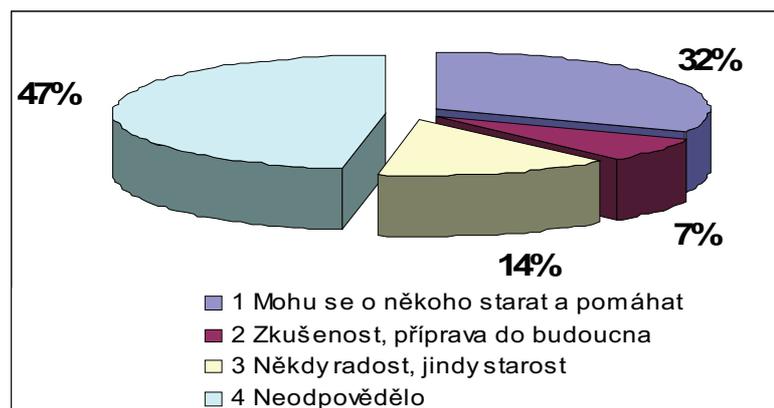
Graf č. 9 – odpovědi na otázku č. 14 dle kategorií

V kategorii 1 odpovídali studenti v počtu 40 (40%) spíše kladně, že *je to pro ně výhodné, mohou učit mladší sourozence, učí se je vychovávat, rodiče si jich tolik nešimají, sbírají zkušenosti do života.*

V kategorii 4 odpovědělo 11 (11%) studentů spíše záporně, že *je to pro ně nevýhodné, musí se starat o mladší, musí za ně nést odpovědnost, nemají se koho zeptat na radu, musí rodičům více pomáhat.*

Z celkového počtu 45 (44%) studentů neodpovědělo.

OTÁZKA č. 15 – MÍT MLADŠÍHO SOUROZENCE JE PRO MĚ

Graf č. 10 – odpovědi na otázku č. 15 dle kategorií

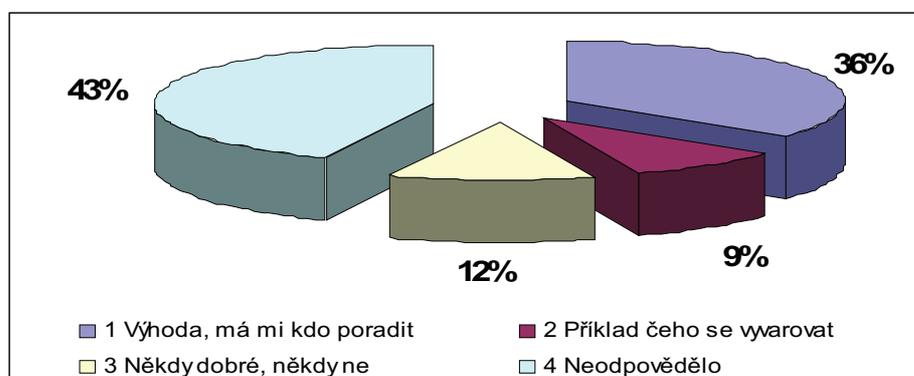
Pro 32 (32%) respondentů v kategorii 1 znamená mít mladšího sourozence to, že *je to pro něj radost, být mladšímu oporou, možnost mladšího vést, hrát si s ním, vrátit se do dětství.*

V kategorii 2 odpovědělo 7 (7%) studentů, že *je to pro ně příprava na výchovu vlastních dětí, motivující stát se lepším.*

14 (14%) studentů odpovědělo v kategorii 3 spíše negativně, že *je to pro ně někdy těžké, někdy únavné vyčerpávající, občas i zábavné.*

Celkem 48 (47%) studentů neodpovědělo.

OTÁZKA č. 16 – MÍT STARŠÍHO SOUROZENCE JE PRO MĚ

Graf č. 11 – odpovědi na otázku č. 16 dle kategorií

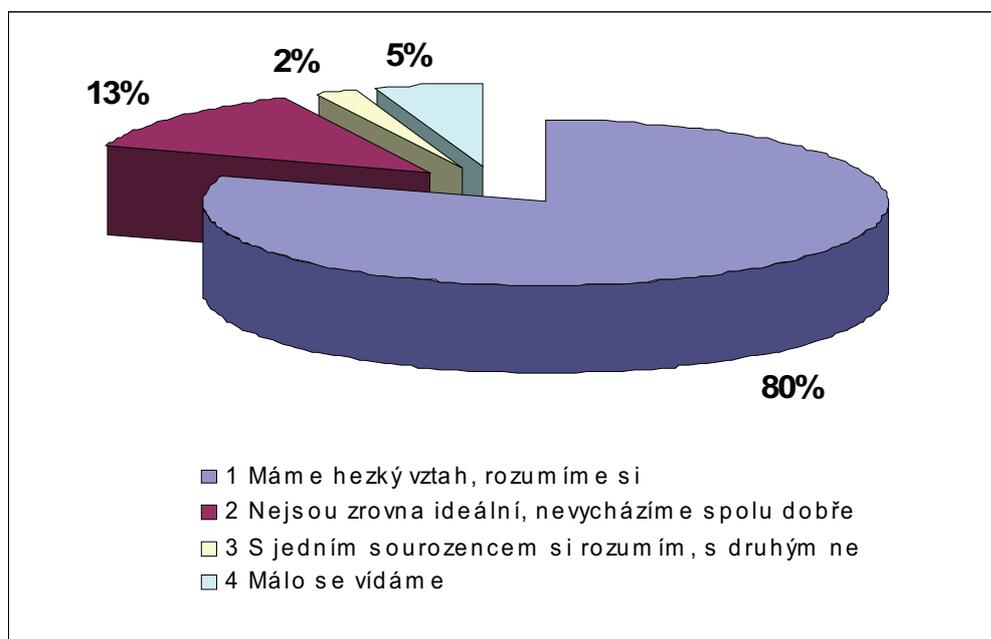
Pro 36 (36%) respondentů v kategorii 1 znamená mít staršího sourozence to, že *je to pro něj dobrá zkušenost, možnost soudit podle nich, vždy mít zázemí, mít se na koho obrátit.*

V kategorii 2 odpovědělo 9 (9%) studentů, že *je to pro ně životní ponaučení.*

12 (12%) studentů odpovědělo v kategorii 3 neutrálně, že *je to pro ně výhoda nebo nevýhoda podle situace.*

Celkem 44 (43%) studentů neodpovědělo.

OTÁZKA č. 17 – CO SI MYSLÍŠ O SOUROZENECKÝCH VZTAZÍCH VE VAŠÍ RODINĚ.

Graf č. 12 – odpovědi na otázku č. 17 dle kategorií

Celkem 81 (80%) respondentů, což je většina, odpovědělo v kategorii 1: **máme hezký vztah, rozumíme si.**

Respondenti nejčastěji odpovídali :

Jdeme si na nervy, občas se nesnášíme, když ale o něco jde, držíme spolu. Dá se říci že dobré. Občas se sice hádáme, ale nemá to dlouhé trvání. Jsou velmi dobré. Samozřejmě jsou chvíle, kdy si nerozumíme, ale umíme se navzájem podržet. Dobré, někdy se sice pohádáme, ale jinak spolu vycházíme dobře, vzájemně si pomáháme. V naší rodině je neustálá a přetrvávající pozitivní nálada, takže se máme všichni rádi.

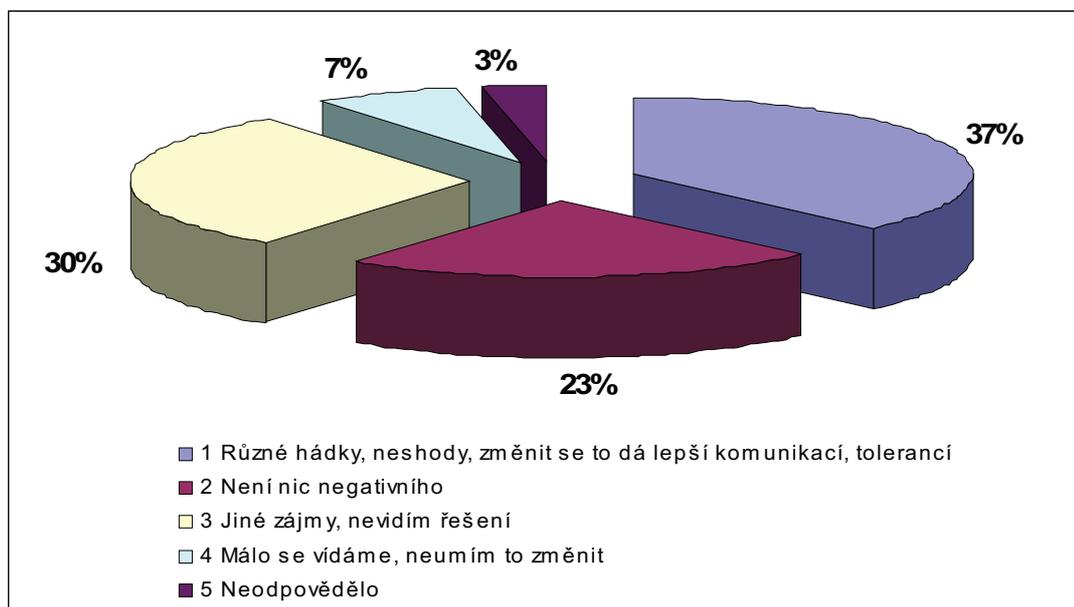
Pro 13 (13%) studentů v kategorii 2: **nejsou vztahy zrovna ideální.**

Nejčastěji odpovídali:

Neustále se hádáme a máme odlišné názory. Shodneme se zřídka. Není nějak zvláštní, jsou chvíle, kdy se spolu bavíme a z toho jsme na sebe "hnusný", křičíme po sobě.

7 (7%) respondentů v kategorii 3 a 4 odpovědělo, že si rozumí líp s jedním sourozencem než s druhým a že vztahy jsou dobré, protože se málo vidají.

OTÁZKA č. 18 – CO JE NA VAŠICH SOUROZENECKÝCH VZTAZÍCH NEGATIVNÍHO A JAK BY SE TO DALO ZMĚNIT.

Graf č. 13 – odpovědi na otázku č. 18 dle kategorií

38 (37%) respondentů odpovědělo v kategorii 1: **negativní jsou drobné neshody a řešení vidí ve zlepšení komunikace.**

Respondenti nejčastěji odpovídali :

Hádáme se - snažit se porozumět si, více se respektovat. Zbytečné rozpory, které by se daly řešit tím, že jedna z nás ustoupí. Asi hádky kvůli maličkostem. Změnit by se to dalo v klidu si to vysvětlit a ne jenom prosazovat svůj názor.

Pro 23 (23%) studentů v kategorii 2: **není na jejich vztazích nic negativního.**

V kategorii 3 odpovědělo 30 (30%) studentů, že **negativní jsou jiné zájmy a řešení neznají.**

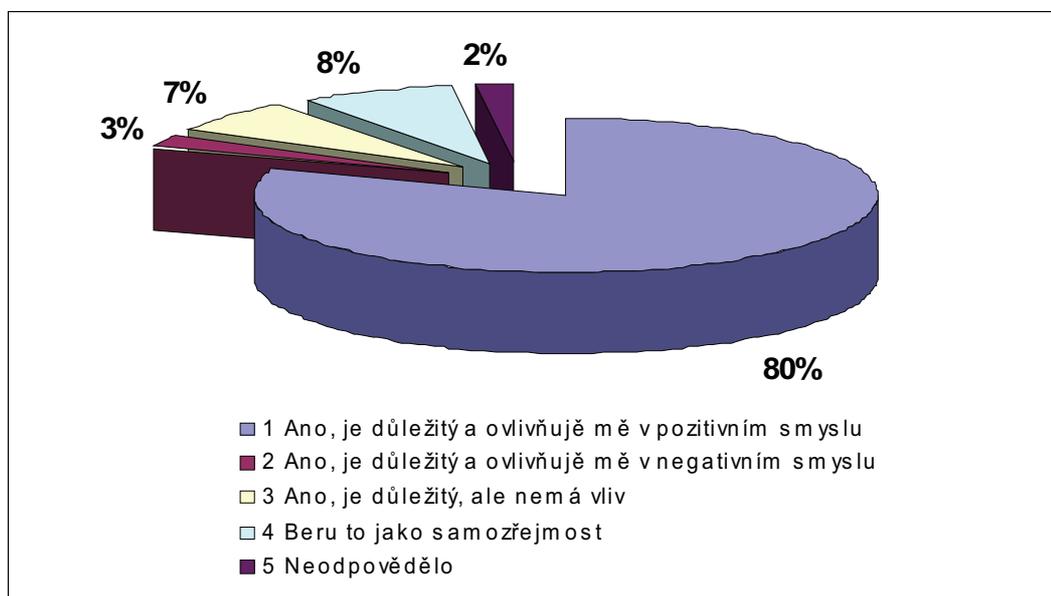
Studenti nejčastěji odpovídali :

Hádáme se kvůli PC, televizi, oblečení a podobně. Jsme každý jiný a hájíme si své záliby a způsob svého života, často kvůli tomu dojde k potyčkám. Různé hádky kvůli hloupostem. Změnit se to už asi nedá, patří to k sourozeneckému životu.

7 (7%) respondentů v kategorii 4 odpovědělo, že **se málo vidají a neumí to změnit.**

A 3 (3%) studenti z celkového počtu neodpověděli.

OTÁZKA č. 19 – **JE PRO TEBE SOUROZENECKÝ VZTAH DŮLEŽITÝ A JAK TĚ OVLIVŇUJE VE TVÉM ŽIVOTĚ.**

Graf č. 14 – odpovědi na otázku č. 19 dle kategorií

Celkem 81 (80%) respondentů, což je většina, odpovědělo v kategorii 1: **vztah je důležitý a ovlivňuje mě kladně.**

Respondenti nejčastěji odpovídali :

Je důležitý, ovlivňuje mě tím, že budu připravena nést zodpovědnost a řešit životní problémy. Je pro mě důležitý; naučil jsem se ustupovat, dělat kompromisy, snažit se s druhým dohodnout. Mám mnoho zkušeností, které mi dávají sourozenci, když mi říkají, co dělali v situaci, v které se nacházeli. Rozhodně je pro mě důležitý. Ovlivňuje moji celkovou psychickou pohodu, ovlivňuje asi celkovou harmonii a pohodu v celé rodině. Je důležitý, rozhoduje o mém uvažování a chování k jiným lidem.

Pro 7 (7%) studentů v kategorii 3: **vztah je důležitý, ale nemá na ně vliv.**

Studenti nejčastěji odpovídali:

Myslím, že mě neovlivňuje téměř vůbec, ale důležitý je určitě, nechtěl bych být jedináček. Je důležitý, nejsem sám, ale nijak mě neovlivňuje

8 (7%) respondentů v kategorii 4 odpovědělo, že **vztah berou jako samozřejmost** a nijak je neovlivňuje.

2.2. Diskuse a interpretace průzkumu

Můj průzkumný dotazník byl zaměřen především na názory adolescentů ohledně věku sourozenců. Sem také směřoval hlavní cíl mé práce. Další otázky průzkumu jsou obsaženy v předpokladech.

POSOUZENÍ PŘEDPOKLADŮ:

Posouzení 1. předpokladu - **STUDENTI SOŠS MAJÍ VÍCE SOUROZENCŮ NEŽ STUDENTI ZE SPŠ**

Tento předpoklad se potvrdil jako pravdivý. Při jeho stanovování jsem očekávala jiné hodnoty. U studentů SOŠS na vyhodnocovaných 67 dotazníků bylo celkem 87 sourozenců (to znamená průměrný počet dětí v rodině 2,3), u studentů SPŠ na odevzdaných 34 dotazníků připadá 41 sourozenec (to znamená průměrný počet dětí v rodině 2,21).

Posouzení 2. předpokladu - **1/5 ZE VŠECH RESPONDENTŮ MÁ NEVLASTNÍHO SOUROZENCE**

Tento předpoklad se nepotvrdil. Při analyzovaném vzorku 101 dotazníků jsem dle vlastní zkušenosti s lidmi, se kterými se stýkám, předpokládala a očekávala minimálně 20 nevlastních sourozenců. Výsledek průzkumu však dosáhl hodnoty 11 nevlastních sourozenců, přičemž jde o 9 respondentů (2 respondenti mají po 2 nevlastních sourozencích).

Posouzení 3. předpokladu - **1/3 VŠECH RESPONDENTŮ ŽIJE V NEÚPLNÉ RODINĚ**

Tento předpoklad se nepotvrdil. V neúplné rodině žije pouze 15 respondentů, což je necelá 1/6 respondentů.

Posouzení 4. předpokladu - **NADPOLOVIČNÍ VĚTŠINA VŠECH RESPONDENTŮ
MÁ JEN JEDNOHO SOUROZENCE**

Tento předpoklad se potvrdil jako více než pravdivý. Pouze jednoho sourozence ve zkoumaném vzorku měly více než 3/4 respondentů.

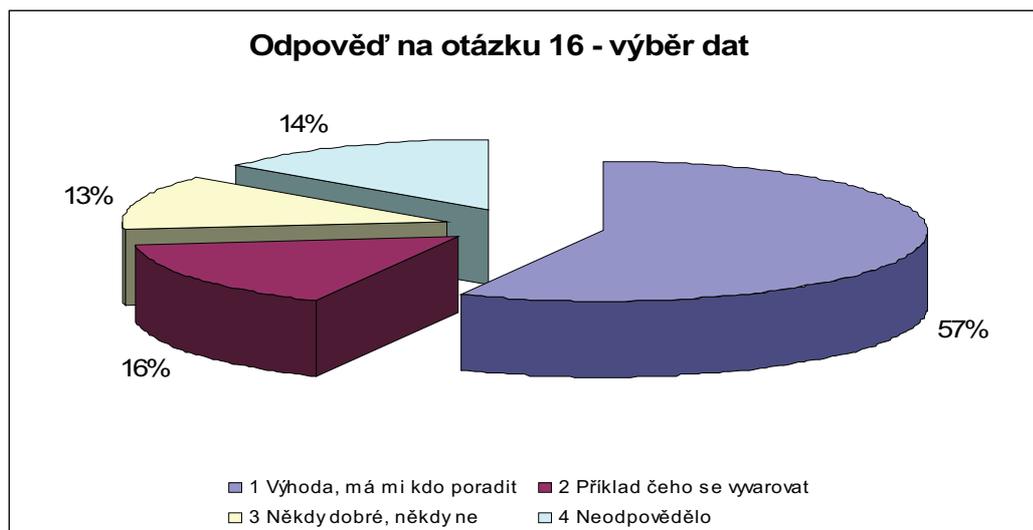
Posouzení 5. předpokladu - **NADPOLOVIČNÍ VĚTŠINA VŠECH RESPONDENTŮ
ŽIJE V BYTĚ**

Tento předpoklad se nepotvrdil. Právě naopak, téměř 3/4 analyzovaného vzorku (73 respondentů ze 101) žijí v rodinném domě. Podrobná analýza bydlení respondentů je uvedena v praktické části této práce, v podkapitole 1.2. - otázka č. 6.

Posouzení 6. předpokladu - **STARŠÍ SOUROZENCI JSOU PRO MLADŠÍ
DŮLEŽITOU OSOBOU**

Tento předpoklad se jednoznačně potvrdil. K hlubší analýze tohoto předpokladu jsem z reprezentativního vzorku nebrala v potaz odpovědi, kdy respondent nebyl mladším sourozencem. Z celkového vzorku 101 je 56 respondentů mladšími sourozenci a tyto jsem dále analyzovala. V tomto případě se hodnoty výše uvedeného grafu v praktické části této práce, v podkapitole 1.2. - otázka č. 16, změnily – analýza tohoto podnětu je uvedena na následující stránce z důvodu návaznosti grafu na komentář k němu.

Na základě níže uvedeného grafu je vidět, že téměř 3/4 mladších sourozenců na základě vlastní zkušenosti jednoznačně zdůrazňují význam staršího sourozence a to zejména ze dvou důvodů. Za prvé přebírání pozitivních zkušeností a rad (57%) a za druhé možnosti vyvarovat se negativ života (16%). Další významnou skupinou z vybraného vzorku je 7 respondentů (13%), kteří hodnotí postavení jejich staršího sourozence, pro ně samé, někdy výhodné a někdy nevýhodné.

Graf č. 15 – posouzení předpokladu č. 6 na výběru dat

Posouzení 7. předpokladu - **STARŠÍ SOUROZENCI BUDOU VÍCE ODPOVÍDAT ANO NA OTÁZKU Č.11 - MÍT SOUROZENCE JE POZITIVNÍ - NEŽ MLADŠÍ SOUROZENCI**

Tento předpoklad nelze ze získaných dat vyhodnotit, neboť z reprezentativního vzorku 101 respondentů jich 100 odpovědělo na danou otázku ANO bez ohledu na to, jestli šlo o mladšího či staršího sourozence.

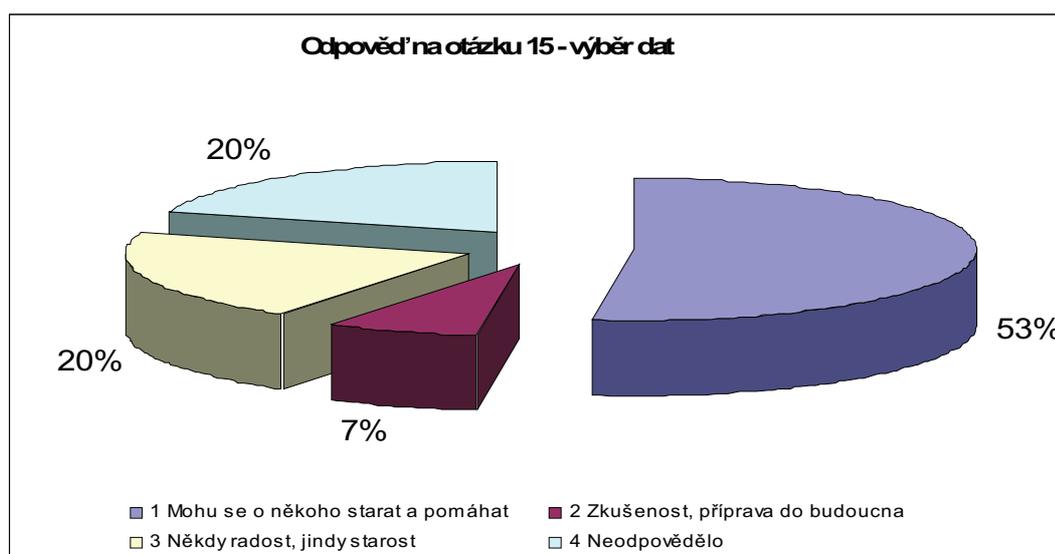
Posouzení 8. předpokladu - **DÍVKY JSOU VÍCE RÁDY, ŽE MAJÍ SOUROZENCE**

Tento předpoklad nelze ze získaných dat vyhodnotit, neboť z reprezentativního vzorku 101 respondentů jich 100 odpovědělo na danou otázku ANO bez ohledu na pohlaví.

U předpokladů 7 a 8 by k vyhodnocení bylo potřeba většího počtu respondentů, nejenom ze středních škol. Mnou sebraná data tak lze využít k dalšímu podrobnějšímu průzkumu.

DALŠÍ ANALÝZY:

Na základě výsledků vyhodnocení předpokladu č.6 - **STARŠÍ SOUROZENCI JSOU PRO MLADŠÍ DŮLEŽITOU OSOBOU**, jsem se rozhodla k provedení obdobné analýzy i u otázky č. 15 - **MÍT MLADŠÍHO SOUROZENCE JE PRO MĚ**. Z průzkumného vzorku jsem vyřadila respondenty, kteří nemají mladšího sourozence. I zde došlo k výrazné změně struktury odpovědí, jak ukazuje níže uvedený graf.

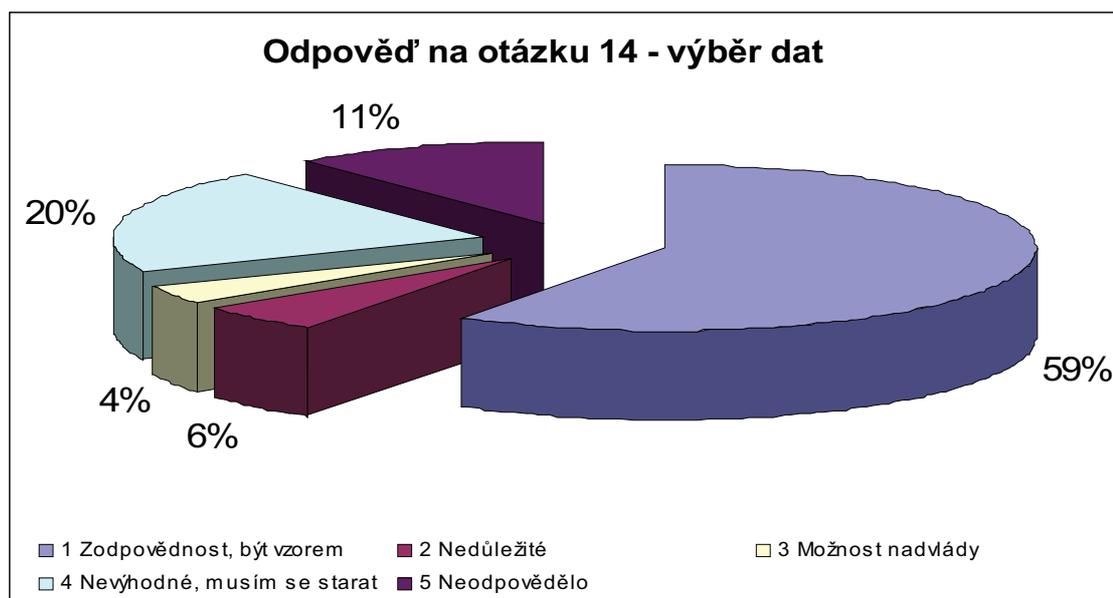
Graf č. 16 – analýza otázky č. 15 na výběru dat

Při zpracovávání dotazníku jsem předpokládala, že i počet respondentů, kteří budou jedináčky, bude pro mě dostatečně obsáhlý, abych mohla vyhodnotit i jejich názor na situaci, kdy nemají sourozence. Proto jsem otázku č. 8 – **JSEM RÁDA, ŽE NEMÁM SOUROZENCE** - do dotazníku zařadila. Avšak při sestavování reprezentativního vzorku byly tyto dotazníky vyloučeny. Z plného počtu dotazníků 144 bylo jedináček pouze 11.

Otázky č. 9 - JSEM RÁD, ŽE JSEM MLADŠÍM SOUROZENCEM a č. 10 - JSEM RÁD, ŽE JSEM STARŠÍM SOUROZENCEM - nebyly v této mé práci analyzovány, vzhledem k tomu, že téměř polovina z reprezentativního vzorku neodpověděla (u obou otázek jde o 48 respondentů), nebo jsou odpovědi tak různorodé, že k analýze by bylo nutno použít většího vzorku respondentů.

Otázka č. 13 – BÝT MLADŠÍM SOUROZENCEM JE PRO MĚ – u této otázky četnost odpovědí kategorie 2 - výhoda, kategorie 3 - nevýhoda a kategorie 1 - někdy výhoda a jindy nevýhoda, je téměř stejná (22, 18 a 20 respondentů). Z takového vzorku nelze vyvozovat objektivní názory.

U otázky č. 14 – BÝT STARŠÍM SOUROZENCEM JE PRO MĚ - nastala velice zajímavá situace. Po vyloučení respondentů, kteří nejsou staršími sourozenci, došlo k posunu procentních hodnot, ve výše uvedeném grafu, v praktické části této práce, v podkapitole 1.2.. Téměř 3/5 (59%) starších sourozenců si uvědomují zodpovědnost této své pozice. K těmto 59% musíme dále připočítat 20% respondentů, kteří tuto svojí pozici hodnotí jako nevýhodnou, ale tuto nevýhodnost právě úzce spojují s tím, že se musí starat. Z celkového počtu 54 respondentů, na pozici staršího sourozence, jich 43 (téměř 80%) přistupuje k této pozici z hlediska zodpovědnosti, starostlivosti a vzoru.

Graf č. 17 – analýza otázky č. 14 na výběru dat

U otázky č.17 - CO SI MYSLÍŠ O SOUROZENECKÝCH VZTAZÍCH VE VAŠÍ RODINĚ - i u otázky č. 19 – JE PRO TEBE SOUROZENECKÝ VZTAH DŮLEŽITÝ A JAK TĚ OVLIVŇUJE VE TVÉM ŽIVOTĚ - je počet odpovědí v kategoriích 1 u obou otázek (80% respondentů) natolik výrazný, že jejich další analýza není nutná. Vyhodnocení je uvedeno v praktické části této práce v podkapitole 1.2. popis průzkumu.

Na otázku č.18 - CO JE NA VAŠICH SOUROZENECKÝCH VZTAZÍCH NEGATIVNÍHO A JAK BY SE TO DALO ZMĚNIT - mají výraznou váhu pouze odpovědi kategorie 1 – různé *hádky, neshody, změnit se to dá lepší komunikací a tolerancí*, kategorie 2 – *není nic negativního* a kategorie 3 – *jiné zájmy, nevidím řešení*. Vzhledem k výrazným rozdílům těchto odpovědí, jsem provedla analýzu z hlediska mužů a žen a starších a mladších sourozenců. Z hlediska pohlaví respondentů jsou odpovědi kategorie 1 na stejné výši – 42%. U mužů dále převládá odpověď kategorie 2 – 33% a zbývající čtvrtina odpověděla kategorií 3. U žen kategorií 3 odpovědělo 38% a zbývající pětina nevidí nic negativního – odpovědi 2. kategorie.

Jiné výsledky jsou z hlediska starších a mladších sourozenců, kde téměř stejných hodnot je dosaženo právě v kategorii 2 – *není nic negativního* - 25% a 26%. V kategorii 1 odpověděli starší sourozenci ve 46% a mladší v 34% (jako negativa v sourozeneckých vztazích vidí různé hádky a neshody a řešení vidí v lepší komunikaci a toleranci). Výrazné negativum v jiných zájmech bez možnosti řešení vidí pak starší sourozenci v 29% a mladší ve 40% odpovědí. V analýze této otázky nebyly řešeny odpovědi kategorií 4 a 5 vzhledem k jejich malému počtu 7 a 3.

Po vyhodnocení dotazníku jsem získala velké množství dat. Tato data jsem přepsala do elektronické podoby a následně z nich sestavila tabulku, kterou jsem dále analyzovala podle jednotlivých otázek. Protože je tabulka velmi obsáhlá, rozhodla jsem se ji přiložit k této práci ve formě elektronické.

V mé práci nebyla plně analyzována všechna dostupná sebraná data, a proto je tímto způsobem poskytnu k další možné analýze, nebo jako podklad pro další průzkum v oblasti srovnání adolescentů ve školách i mimo ně.

Ve svém průzkumu jsem se zaměřila především na adolescenty středních škol, protože k nim mám blízko. Především přes své děti, které si tímto obdobím nedávno prošly, dále díky manželovi, který delší dobu na střední škole učil, a pak také přes děti svých přátel, se kterými přicházím často do styku. Oblast sourozeneckých konstelací mě zaujala už dříve a to hlavně z pohledu vlivu na partnerské vztahy. Tuto teorii jsem sice ve své práci neuplatnila, ale díky tomu, mi pojem nebyl vzdálený.

Sourozenecké vztahy jsou velmi složité a spletité a pokud se ještě začnou dělit na vlastní a nevlastní, pak se v nich často i přestáváme orientovat. Proto jsem se snažila do svého dotazníku zadat i otázky týkající se nevlastních sourozenců, stylu bydlení a života v neúplné rodině.

Ze své životní zkušenosti jsem předpokládala větší počet nevlastních sourozenců. Vyhodnocení dotazníku však ukázalo jen na necelých 10% respondentů.

Dalším zajímavým údajem je bydlení respondentů. Vzhledem k tomu, že celý život žiji uprostřed města Jihlavy, jsem předpokládala větší počet respondentů bydlících v bytě. Z dotazníku však vyplynul opak, většina dotazovaných bydlí v rodinném domě a má pocit dostatečného prostoru kolem sebe, ale vlastní pokoj jich nemá asi polovina. Pocit dostatečného prostoru kolem sebe, dle mého průzkumu, nezávisí na tom, zda respondent má nebo nemá vlastní pokoj. Právě pocit dostatečného prostoru pro sebe dodává adolescentům potřebný prostor pro seberealizaci, která je důležitá pro jejich další vývoj.

Dalším zajímavým zjištěním bylo, že z celkového počtu 54 respondentů, na pozici staršího sourozence, jich 43 přistupuje k této pozici z hlediska zodpovědnosti, starostlivosti a vzoru. Tento výsledek potvrzuje teoretickou část této práce v oblasti vlivu sourozeneckých vztahů na adolescenty.

3. SOUHRN PRAKTICKÉ ČÁSTI

Můj průzkumný nestandardizovaný dotazník byl zaměřen především na názory adolescentů ohledně věku sourozenců a jejich vlivu na ně. Co pro ně znamená být nebo mít mladšího či staršího sourozence. Jednalo se o skupinu otázek č. 13 – 16. Z této skupiny jsem hlouběji analyzovala otázky č.14 a č. 16. Obě pojednávají o starším sourozenci. Převážná část respondentů (být starším sourozencem) si plně uvědomuje význam staršího sourozence co do zodpovědnosti, starostlivosti a vzoru. Třičtvrtiny respondentů (mít staršího sourozence) jednoznačně zdůrazňují jeho význam z pozice přebírání zkušeností a rad a dále možnosti vyvarovat se životních problémů.

Poslední tři otázky č. 17 – 19 byly zaměřeny na sourozenecké vztahy v jejich rodině. Většina respondentů si o sourozeneckých vztazích myslí, že si vzájemně rozumějí a vztahy jsou pro ně důležité a pozitivně je ovlivňují. Změna nastala u otázky č. 18, která se týká negativ ve vztahu a jejich řešení. Na vztazích nevidí nic negativního starší i mladší téměř shodně. Různé hádky a neshody jako negativa a řešení v lepší komunikaci vidí více starší sourozenci. Mladší vidí negativa v různých zájmech sourozenců, bez možnosti to nějak řešit.

Vyhodnocení zadaných předpokladů, které jsou posuzovány v podkapitole diskuse, je celkem nerozhodné. Tři předpoklady byly potvrzeny č.1 - **Studenti SOŠS mají více sourozenců než studenti ze SPŠ**, č. 4 - **Nadpoloviční většina všech respondentů má jen 1 sourozence** a č. 6 - **Starší sourozenci jsou pro mladší důležitou osobou**. Tři předpoklady se nepotvrdily č. 2 - **1/5 ze všech respondentů má nevlastního sourozence**, č. 3 - **1/3 všech respondentů žije v neúplné rodině** a č. 5 - **Nadpoloviční většina všech respondentů žije v bytě**. Poslední dva předpoklady č. 7 - **Starší sourozenci budou více odpovídat ANO na otázku č. 11 - MÍT SOUROZENCE JE POZITIVNÍ než mladší sourozenci** a č. 8 - **Dívky jsou více rády, že mají sourozence**, nebylo možné vyhodnotit, z důvodu kladných odpovědí všech respondentů (kromě jednoho).

ZÁVĚR

Téma mé bakalářské práce jsem si vybrala na základě několika aspektů. Především jde o problematiku, která mě zajímá. Dále mít možnost připravit, vést a vyhodnotit reálný průzkum. Průzkum mezi adolescenty a v prostředí, které znám. Na jedné z vybraných škol manžel nějaký čas učil a druhou úspěšně absolvoval před lety můj bratr a nedávno i můj syn. Podkladové materiály jsem čerpala především z odborné literatury, studijních materiálů a přednášek. Navíc z vlastní životní zkušenosti, nejen matky dvou, dnes již dospělých, dětí, ale také jako dcera učitelky základní školy.

Při vyhodnocení dat jsem měla možnost nejen analyzovat své předpoklady, ale i objevovat vztahové závislosti. Jsem si vědoma toho, že mnou získané údaje jsou svým způsobem „uzavřené“. Oslovila jsem pouze střední školy, kde studium je ukončeno maturitou a z kategorií, dalo by se říci, protipólných škol. Jedna z nich je zaměřena na sociální služby – o tomto faktu svědčí nejenom její název - „Střední odborná škola sociální“, ale i její statut. Jde o školu, kde zřizovatelem je brněnská diecéze a název této školy pokračuje dále „u Matky Boží“. Jako protipól jsem zvolila jinou jihlavskou školu – striktně technickou – Střední průmyslovou školu. Jde o školu, která se umísťuje na předních příčkách technických škol v republice. Můj průzkumný vzorek studentů je tedy „humanitní“ a „technický“. Na příloženém CD jsou také data takto rozdělena. U číslování dotazníků s písmenem **S** vpředu pro respondenty ze SOŠS a s písmenem **P** před číslem dotazníku u SPŠ.

Při sestavování nestandardizovaného dotazníku jsem nechtěla volit uzavřené otázky. Podle mého názoru jde nejen o omezení dotazovaných v možnosti odpovědi, ale také o částečnou nápovědu. Nechtěla jsem jim stanovit možnosti, odpovědi, stanoviska, která požadují. Mým cílem bylo dát „svým“ respondentům prostor pro jejich subjektivní názory. Tím, že jsem jim poskytla velkou šíři záběru, pro mě vznikl problém, jak tato data nejlépe vyhodnotit. Po několika neúspěšných pokusech, jsem sestavila data do tabulky, která je přílohou této práce na CD. Vzhledem k velkému počtu dat nebylo potřeba (jedná se o bakalářskou práci) některé údaje vyhodnocovat. Myslím si, že by ale mohly být podkladem dalšího širšího průzkumu při diplomové práci.

Ve své práci jsem analyzovala sourozenecké konstelace zejména s ohledem na věkovou pozici respondenta - starší či mladší. Tyto výsledky jsou popsány v předcházejících kapitolách. Některé odpovědi jsem dále zkoumala i z hlediska pohlaví, jiné z hlediska podmínek bydlení respondenta. Hledala jsem potvrzení či vyvrácení svých předpokladů a sledovala cíl své práce. Někdy jsem ze sebraných dat zjistila pro mě zajímavý a neočekávaný údaj, který jsem podrobila rozboru a výsledky zahrnuje do své práce.

Sebrané údaje zabírají nemalou šíři záběru – datová „kostka“ by mohla sloužit jako zdroj mnoha údajů pro další širší průzkum diplomové práce.

Z hlediska mnou sebraných dat si však myslím, že na sebraném vzorku lze vliv sourozenecké konstelace na adolescenty hodnotit takto:

- jsem **starší sourozenec** a jsem si toho vědom
- mám odpovědnost a jsem si vědom toho, že na výchovu svých mladších sourozenců mám vliv
- jako **mladší sourozenec** jsem přesvědčen, že mi starší pomůže
- mohu se spolehnout na „prošlapanou cestu“ od staršího sourozence

Domnívám se, že cíle práce, stanovené v úvodu, byly naplněny.

Věřím, že tato práce a především dotazníkové šetření by mohly být zajímavým podkladem pro pedagogy i laickou veřejnost.

RESUMÉ

Tato práce se zabývá subjektivním názorem adolescentů na vliv sourozenecké konstelace v jejich životě. Popisuje pojmy, které se vztahují k sourozenecké konstelaci a adolescenci z různých pohledů. Sourozeneckou konstelaci ukazuje z pohledu dělení na kategorii prvorozených, prostředních a nejmladších dětí; popisuje vliv pořadí narození a časového odstupu narození sourozenců. Zaměřuje se i na sourozenecké vztahy a pozici adolescentů v závislosti na jejich pohlaví. Adolescence je popisována z hlediska vývojového období, uvedeno je srovnání pohledu společnosti dřívější a současné. Zřetel je dáván i na specifika sourozeneckých vztahů, především z hlediska věku sourozenců. Sebraná data vybraného vzorku jsou podrobena analýze v rozsahu stanovených předpokladů.

ANOTACE

Práce charakterizuje subjektivní názor adolescentů na vliv sourozenecké konstelace v jejich životě. Hlavní zaměření je na subjektivní názory adolescentů z hlediska teorie a na základě sesbíraných dat vybraného vzorku respondentů i z hlediska praxe.

KLÍČOVÁ SLOVA

Adolescence, sourozenecká konstelace, subjektivní názor, pořadí narození, sourozenecké vztahy, rodinné prostředí.

ANOTATION

Work characterizes the subjective opinion of adolescents on the influence of sibling constellation in their lives. The main focus is on the subjective views of adolescents in terms of theory and data collected by sample surveys and in terms of practice.

KEYWORDS

Adolescence, sibling constellation, subjective opinion, birth order, sibling relationships, family environment.

LITERATURA

- Faber, A., Mazlish, E. *Sourozenci bez rivalry*. 1. vydání Brno: Computer Press, 2009. 176 s. ISBN 978-80-251-2312-6
- Klimesš, L. *Slovník cizích slov*. 6. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1998. 862 s. ISBN 80-7235-023-4
- Langmeier, J., Krejčířová, D. *Vývojová psychologie, 2., aktualizované vydání*. 4. vydání. Praha : Grada Publishing, a.s., 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9
- Leman, K. *Sourozenecké konstelace*. 1. vydání. Praha: Portál, 1997. 224 s. ISBN 80-7178-152-5
- Macek, P. *Adolescence*. 1. vydání. Praha: Portál, 1999. 208 s. ISBN 80-7178-348-X
- Macek, P., Lacinová, L.(eds.) *Vztahy v dospívání*. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2006. 196 s. ISBN 80-7364-034-1
- Matějčíček, Z., Dytrych, Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s r. O, 1999. 144 s. ISBN 80-7169-897-0
- Novák, T. *Sourozenecké vztahy*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 124 s. ISBN 978-80-247-2057-3

Učební texty:

- Kohoutek, R. *Vývojová psychologie*. 2. vydání Brno: Institut mezioborových studií, 2003. 84 s.
- Kuric, J. *Vývojová psychologie II*. 1. vydání Brno: Institut mezioborových studií, 2007. 76 s.
- Lazarová, B. *Možnosti poznávání lidí*. 1. vydání Brno: Institut mezioborových studií, 2007. 53 s.
- Hošťálková, H. (2008): *Experimentální ověření souvislosti mezi sourozeneckou konstelací a prosociálním chováním*. [Bakalářská práce] Brno, Katedra psychologie FSS MU. 52 s.
- Manková, Z. (2008): *Sociální vývoj v období adolescence*. [Diplomová práce] České Budějovice, Katedra pedagogiky a psychologie PF JU. 130 s.

Internetové odkazy:

Benešovská, J. (2008): *Sourozenecké konstelace*.

Moje psychologie 9/2008, Mladá Fronta 2008, [Vyhledáno 9. 1. 2010] URL:
<http://www.mf.cz/produkty/moje-psychologie/archiv/2008-9>

Buřival, J. (1996): *Adlerova individuální psychologie*. [Ročníková práce] Brno – 26. letní škola individuální psychologie Rudolfa Dreikurse ICASSI, [online] [Vyhledáno 23. 2. 2010] URL: <http://quonax.mysteria.cz/iccassi.htm>

Klímeš, J. (2000): *Zamyšlení nad sourozeneckou rivalitou*.

[online] [Vyhledáno 29. 4. 2009] URL:
<http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/sourozenci.htm>

Macek, P. (2007): *Adolescenci dnes nechápeme jen jako období vzdoru*. Osobnost univerzity – rozhovor, Brno, MU [online] [Vyhledáno 17. 12. 2009] URL:

http://info.muni.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=906&Itemid=93

Váňová, M. (2009): *RODINNÉ PROSTŘEDÍ - DETERMINANTA PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ ADOLESCENTŮ*. IV. mezinárodní konferencia doktorandov odborov Psychológia a Sociálna práca - FSVaZ UKF Nitra 2009, [Vyhledáno 28. 3. 2010] URL:
www.kpsv.fsvaz.ukf.sk

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1 - dotazník

Příloha č.2 - kategorizace odpovědí

Příloha č.3 – CD s se zpracovanými dotazníky

Vážení, studuji 3. ročník UNIVERZITY TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ – INSTITUT MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO – obor Sociální pedagogika, obracím se na Vás s prosbou o spolupráci při vyplnění přiloženého dotazníku.

Tento dotazník je součástí mé bakalářské práce na téma „Subjektivní názory adolescentů na sourozenecké konstelace v jejich životě“. Cílem práce je zjistit názory adolescentů na to, jak jejich sourozenecké vztahy ovlivňují jejich život.

Proto Vás prosím o pečlivé vyplnění dotazníku. Získaná data budou použita anonymně a pouze k výzkumným účelům.

Děkuji

Pavla Havlová, v.r.

Email: pavlahavla@seznam.cz

Dotazník - Subjektivní názory adolescentů na sourozenecké konstelace v jejich životě

Vyplňte zaškrtnutím příslušného políčka, případně dopište odpověď.

1. Jsem Muž Žena

2. Můj věk 15 16 17 18 19 20

3. Mám sourozenců 0 1 2 3 4 5 více kolik _____

Máš-li více jak 5 sourozenců, popisuj v následujících otázkách ty, kteří jsou ti věkově nejbližší

4. Máš-li sourozence zaškrtni jaké :

první sourozenec: bratr sestra mladší starší vlastní nevlastní věk _____

druhý sourozenec: bratr sestra mladší starší vlastní nevlastní věk _____

třetí sourozenec: bratr sestra mladší starší vlastní nevlastní věk _____

čtvrtý sourozenec: bratr sestra mladší starší vlastní nevlastní věk _____

pátý sourozenec: bratr sestra mladší starší vlastní nevlastní věk _____

5. Žiji: v úplné rodině s vlastním otcem s vlastní matkou

v úplné rodině s vlastním otcem s nevlastní matkou

v úplné rodině s nevlastním otcem s vlastní matkou

v neúplné rodině s vlastním otcem

v neúplné rodině s vlastní matkou

v jiné rodině _____

6. Bydlím: v rodinném domě

v bytě

jinde _____

mám vlastní pokoj ano ne

mám pocit dostatečného prostoru kolem sebe:

ano proč _____

ne proč _____

7. Jsem rád, že mám sourozence:

ano proč _____

ne proč _____

8. Jsem rád, že nemám sourozence:

ano proč _____

ne proč _____

9. Jsem rád, že jsem mladším sourozencem:

ano proč _____

ne proč _____

10. Jsem rád, že jsem starším sourozencem:

ano proč _____

ne proč _____

11. Mít sourozence je pozitivní ano ne

proč _____

12. Nemít sourozence je pro mě: _____

13. Být mladším sourozencem je pro mě: _____

14. Být starším sourozencem je pro mě: _____

15. Mít mladšího sourozence je pro mě: _____

16. Mít staršího sourozence je pro mě: _____

17. Co si myslíš o sourozeneckých vztazích ve vaší rodině: _____

18. Co je na vašich sourozeneckých vztazích negativního a jak by se to dalo změnit: _____

19. Je Pro Tebe sourozenecký vztah důležitý a jak tě ovlivňuje ve tvém životě:

Děkuji Vám za spolupráci a Vaše sdělení.

Pavla Havlová, v. r.

Otázka číslo 7

Text odpovědi	Kat.
Jsem rád/ráda, že nejsem sám/sama.	1
Bez nich by byla nuda.	1
Bez nich by nebyla rodina.	1
Bylo by mi doma smutno.	1
Být jedináčkem není dobré.	1
Je nás doma spousta.	1
Jsou bezvadní.	1
Mám se komu svěřit, nejsem sama.	1
Mám si s kým povídat.	1
Mám si s kým povídat, chodit ven, řešit problémy.	1
Můžeme hrát spol. hry.	1
Nechci být sama.	1
Nechtěl bych být rozmazlený jedináček.	1
Nejsem doma sám.	1
Nejsem sama.	1
Nejsem sama, mám bratra ráda.	1
Nejsem sama, mám si s kým povídat.	1
Nejsem sama, můžu se obrátit.	1
Nejsem sama, můžu se spolehnout.	1
Není mi smutno.	1
Nenudím se doma.	1
Nenudím se, mám se s kým hádat.	1
Nenudíme se doma.	1
Život by byl nudný, byla bych sama.	1
Jsem rád/ráda, že si můžeme vzájemně pomáhat.	2
Bratr je oporou a nejbližší člověk.	2
Dobře si rozumíme, st.brácha pomůže.	2
Jsme si oporou.	2
Když nevím vždy poradí.	2
Mám je ráda, mohu se svěřovat.	2
Mám je ráda, mohu se svěřovat, pomáháme si.	2
Mám se komu svěřit, nejsem sama.	2
Mám se na koho obrátit, mám jejich důvěru.	2
Mám si s kým povídat a dělit se.	2
Mám si s kým povídat, řešit problémy.	2
Mohu se svěřit, poradit a pomoc.	2
Můžeme si pomáhat.	2
Pomáhá mi.	2
Pomáhají mi, můžu se na ně spolehnout.	2
Pomáháme si /navzájem.	2
Pomáháme si a radíme si.	2
Pomáháme si, radíme si.	2
Pomáháme si, radíme si, necítím se sám.	2
Pomáháme si, radíme si, povídáme si.	2
Vždy mě podrží.	2
Vždy mi poradí pomůžou.	2
Vždy se na ni můžu obrátit.	2
Učím se novým věcem.	3
Je u nás veselo, učím se tím mnoho věcem.	3
Podporuje mě.	3
Podporuje mě finančně.	3
Sestry mě sponzorují, s bráchou je sranda.	3

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Mám někoho, kdo mi rozumí.	4
Doma je veselo, máme se rádi.	4
Jsou můj život.	4
Má mě rád, dala bych za něj život.	4
Mám je ráda, důležitá součást mého života.	4
Máme se rádi, rozumíme si.	4
Můžu jim pomoci, obrací se na mě s problémy.	4
Vím, že mi vždy pomohou, mohu se spolehnout, spoustu zážitků, vím že mě má někdo rád.	4
Představují pro mě další autoritu v rodině.	5
Můj vzor.	5
Jsme si věkově blízcí, víc si rozumíme.	5
Mám ho za vzor.	5
Mám vedle sebe i někoho jiného než rodiče.	5
Ne, nejsem rád/ráda.	6
Je cholerik, nedá mi chvíli spát.	6
Lezeme si na nervy.	6
Někdy jsem rád někdy ne.	6
Nemám dostatek soukromí, ráno se navzájem budíme.	6
Neshodneme se v ničem.	6
Nevycházíme spolu.	6
Raději bych byla sama.	6
Raději bych měl bratra.	6
Snází se mě srazit ke dnu.	6
Neodpovědělo.	7

Otázka číslo 8

Text odpovědi	Kat.
Ne, nechci být sám/sama.	1
Byla bych opuštěná.	1
Byla bych sama.	1
Být jedináčkem je smutné.	1
Chyběl by mi.	1
Moc si brášky vážím.	1
Nechci být jedináčkem.	1
Nevzdala bych se jich.	1
Ostatní.	2
Mám s kým probrat věci co nemohu řešit s rodiči.	2
Musela bych víc doma pomáhat, byla bych sama.	2
Neodpovědělo.	3
Mám je.	3
Protože ho mám.	3
Protože je mám.	3

Otázka číslo 9

Text odpovědi	Kat.
Jsem rozmazlanější, problémy mám snazší.	1
Brácha takový možnosti neměl, jsem mazánek.	1
Dost mi bývá prominuto.	1
Jsem víc rozmazlována.	1
Mohu si dovolit víc než můj bratr.	1
Nekladou se na mě takové požadavky.	1
Nemám takovou zodpovědnost.	1

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Nenesu tolik odpovědnosti, díky starším s.mám víc přátel, leccemu se můžu vyvarovat.	1
Rodiče si mě víc všímají.	1
Starší to mají těžší, mám už prošlapanou cestu.	1
Má mi kdo poradit.	2
Brácha má víc zkušeností a poradí mi.	2
Brácha za mě má odpovědnost a i za jiné věci.	2
Bratři mě mají za malou, mohu se na ně spolehnout.	2
Můžu se s nimi poradit.	2
Ochraňuje mě.	2
Pomáhá mi a radí mi.	2
Sestra mi radí, má zkušenosti.	2
Sestra si vydělává, podporuje mě.	2
St. mi poradí, učím se od nich.	2
St. bratr mi někdy poradí.	2
St. sestra mi poradí s problémy,díky starším s.mám víc přátel.	2
Ve starších mám vzor.	2
Vždy mi poradí a pomůže.	2
Vím, co mě může potkat.	3
Všechno mě teprve čeká.	3
Vždy mi poradí pomůžou, upozorní co mě může čekat.	3
Je mi to jedno.	4
Je mi to jedno.	4
Jsem ráda a nevím proč.	4
Jsem ráda prostřední.	4
Každý si žijeme svůj život, nic neřeším.	4
Má to své výhody i nevýhody.	4
Ne, starší mají výhody.	5
Já jsem ta malá, rozmazlená.	5
Moc si o sobě myslí, když je starší.	5
Nic nesmím, sestra jo.	5
Rodiče mi všechno zakazují, jsou přísnější.	5
Rodiče se o mě moc starají.	5
Sestra mi radí,hraje si na mámu.	5
St.sestře toho prochází víc jak mě.	5
Starší mají větší práva.	5
Starší si na mě vyskakují.	5
Starší si na mladšího někdy dovolují.	5
Ne, je to nevýhoda.	6
Je to nevýhoda.	6
Mají mě za dítě.	6
Mám více povinností.	6
Musím chodit do školy, sestra už si pracuje.	6
Musím poslouchat.	6
Nejsou až tak velké výhody.	6
Nevýhoda.	6
Rodiče chtějí abych byla jako ona.	6
Rodiče mi dávají sestru neustále za vzor.	6
St.sestra mě poučuje.	6
St.sestru rodiče upřednostňují.	6
Starší mě nebrali vážně.	6
Všichni se na mě obrací, že já jsem benjamínek.	6
Neodpovědělo.	7
Jako starší bych se starala o mladší.	7
Jsem starší.	7

Otázka číslo 10

Text odpovědi	Kat.
Mohu být mladším ku pomoci.	1
Díky zkušenostem můžu varovat ml.sestru.	1
Dokáže mi pomoci s prací i se životem.	1
Jsem příkladem, oporou sourozencům.	1
Když sestry potřebují pomoci jdou za mnou.	1
Mám větší volnost, můžu se postarat o bratra.	1
Ml. pomáhám vychovávat.	1
Mladší mě žádají o pomoc a radu, dělíme se o zážitky.	1
Mladším mohu pomoci já.	1
Mohu jim být vzorem, mohu poradit.	1
Mohu mít autoritu.	1
Mohu ml. bratrovi pomoci a hrát si s ním.	1
Můžu jít mladším příkladem.	1
Můžu mu pomáhat, motivovat ho.	1
Můžu někoho vychovávat, učit novým věcem.	1
Můžu poradit a pomoci.	1
Můžu předat rady ze zkušeností.	1
O ml.se mohu starat.	1
Pomáhám mladší sestře.	1
Ráda sestře poradím, pomůžu.	1
Vychovávám ml.sestru, sbírám zkušenosti do života.	1
Ze svých zkušeností mohu poradit mladším.	1
Musí mě poslouchat.	2
Dominance.	2
Mám větší pravomoce.	2
Ml. by měla poslouchat.	2
Ml.ze mě mají respekt a strach.	2
Mladším příkazují aby za mě pracovali.	2
Mohu poradit, musí být tak já řeknu.	2
Mohu víc rozhodovat.	2
Mám z toho výhody.	3
Berou mě jako zodpovědnějšího.	3
Mám jim být oporou.	3
Mám větší volnost.	3
Mám výhody.	3
Ml.bratra rodiče víc poslouchají.	3
Můžu dělat víc věcí jak moje sestra.	3
Nemusím po nich nosit oblečení.	3
Rodiče se soustředí spíše na bratra.	3
Starám se o mladší, ale je těžké jim šlapat cestičku.	3
Ne, musím být zodpovědnější.	4
Mám zodpovědnost o mladší.	4
Mladší mají větší výhody.	4
Musím se chovat jako dospělá.	4
Musím učit ml.sourozence.	4
Občas mám přání být mladší, protože se po nich toho tolik nechce.	4
Rodiče nadřezují mladším.	4
Velká zodpovědnost.	4
Všechny problémy odnesu já.	4
Vždy musím být ta rozumná, spolehlivá.	4

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Ostatní.	5
Je mi to jedno.	5
Jsem neutrální.	5
Nechtěl bych rady od staršího.	5
Nevidím žádné výhody.	5
Neodpovědělo.	6
Sestra má respekt můj i st. sestry.	6

Otázka číslo 11

Text odpovědi	Kat.
Nejsem na všechno sám/sama.	1
Bylo by bez nich prázdně.	1
Být jedináček je děs.	1
Být jedináček není dobré.	1
Cítil bych se sám.	1
Doma není nuda.	1
Je to lepší než být jedináček.	1
Jsem velká banda.	1
Mám koho štvát.	1
Mám si s kým povídat.	1
Mám si s kým povídat, poradit si.	1
Mám si s kým promluvit.	1
Mám spřízněnou duši.	1
Mohu si s nimi povídat.	1
Nebudu rozmazlená.	1
Necítím se sama.	1
Nejsem na všechno sám.	1
Nejsem sama.	1
Nejsem sama doma.	1
Nejsem sama, cítím se lépe.	1
Nejsme sami.	1
Nenudím se doma.	1
Nenudím se doma, mám je ráda.	1
Nepřipadám si tak sama.	1
Neumím si představit být bez nich.	1
V domě je víc srandy.	1
Pomáháme a radíme si.	2
Dodávají sílu a zlepšují náladu.	2
Jsou mi oporou, pomáhají mi.	2
Když mám trable pomůžou.	2
Když se mají rádi, můžou si pomáhat.	2
Mám morální podporu během života.	2
Mám někoho kdo má rozum.	2
Mám se na koho spolehnout.	2
Mám větší zázemí, rodinu.	2
Máme se rádi, nerad bych vyrůstal bez něj.	2
Můžeme si pomáhat.	2
Můžeme si pomáhat.	2
Můžu se na něj spolehnout.	2
Nejsem sama, bratr mě chrání.	2
Nejsme sami, můžeme se vzájemně spolehnout.	2
Pomáhá mi.	2
Přes všechny problémy se máme rádi.	2

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Umím se dělit.	3
Člověk se naučí dělit se.	3
Jsem skromnější a učím se dělit se.	3
Když jeden nemůže pomůže v rodině druhý.	3
Lepší socializace mezi ostatními.	3
Lepší vztahy ve společnosti, snadněji se dostat do party.	3
Mám komu pomáhat a dávat lásku.	3
Mám se s kým dělit o práci v domácnosti.	3
Musím se dělit o věci.	3
Naučili jsme se spolu vycházet, pomohlo mi to ve vztazích.	3
Nejsem rozmazlená, lépe si rozumím s klukama.	3
Nejsem sobec.	3
Rodiče se nesoustředí jen na mě, větší klid, dělení o pomoc v domácnosti.	3
S mladším si můžu hrát, ve stáří se na ně spolehnout.	3
Učím se odmalička vycházet s ostatními.	3
Učím se odmalička vycházet s ostatními, učím se odříkat.	3
Umím se dělit, jsem zvyklá na kolektiv.	3
Zkušenosti do budoucna.	3
Sourozenec pochopí líp než rodiče.	4
Mám někoho ve svém věku, kdo mi rozumí.	4
Mám s kým probrat věci co nemohu řešit s rodiči.	4
Sourozenec pochopí líp než rodiče.	4
Někdy jo a někdy ne.	5
Ani nevím.	5
Dokáží se bez ní obejít.	5
Někdy jo někdy ne.	5
Někdy jsem rád někdy ne.	5
Neodpovědělo.	6

Otázka číslo 12

	Kat.
Text odpovědi	
Nepředstavitelné.	1
Děs a hrůza!	1
Děsná představa.	1
Divné jsem zvyklá že je doma.	1
Nedokážu si to představit.	1
Nedovedu si to představit.	1
Nepředstavitelné.	1
Nepředstavitelné, jelikož sourozence mám.	1
Nepředstavitelné, protože je mám.	1
Nepředstavitelné.	1
Neskutečná představa.	1
Nuda.	1
Smutné.	1
Strašné.	1
Trest.	1
Už nepředstavitelné.	1
Pocit neúplnosti.	2
Člověk musí zažívat hroznou samotu, když přijde domů a je tam hrobové ticho.	2
Hrozná představa, nemít si s kým popovídat.	2
Jako být sám uprostřed pouště bez vody a jídla.	2
Nemít lidí kolem sebe, byl bych více sám.	2
Nemít rodinu, nemít si s kým povídat o intimních věcech.	2
Nemyslitelné! Nedokážu si představit život bez mých sourozenců (bratr 30, bratr 29, sestra 17).	2

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Nepředstavitelné. Dřív na mě sestra dávala pořád pozor a teď když bydlí jinde tak si připadám jako jedináček., je to hrozný pocit.	2
Otrěsná představa. Sice se s bratrem občas hádáme, ale i tak jsem ráda, že je. bez sourozence to může být docela nuda.	2
Přišel bych v životě o hodně krásných chvil strávených s nimi, cítil bych se sám.	2
Sestra by mi chyběla, můžu s ní mluvit o čemkoliv.	2
Skvělá představa, ale jen představa, nechtěla bych to.	2
Smutné, nemám si s kým povídat, nikoho nemůžu škádlit.	2
Těžké, člověk se tak nenaučí vycházet s ostatními, nemá blízkého jeho věku.	2
Ostatní.	3
Toto bych nechtěla. Myslím si, že jedináček by byl rozmazlený.	3
Fantazie.	3
Nepředstavitelně krásné.	3
Nevím, mám sourozence.	3
Nevím, teď zrovna sedí ve věznici a dlouho jsem ho neviděla. Ale moc mi chybí. Takže NIC MOC!	3
Nevím.	3
Nevýhoda, nebyl by kdo dojet pro lahváče.	3
Nezažila jsem to, tak nevím.	3
Špatné, protože jsem společenský typ.	3
Neodpovědělo.	4
Určitě by bylo víc peněz, ale zábava a sourozenci na prvním místě.	4
Sourozence mám, takže to soudit nemohu.	4

Otázka číslo 13

Text odpovědi	Kat.
Někdy výhoda, jindy nevýhoda.	1
Ani výhoda ani nevýhoda.	1
Ani výhoda ani nevýhoda - u babičky se hodí být mladší, kdežto rodiče mi dávají sestru za vzor.	1
Ani výhoda ani nevýhoda, ale jsem za to ráda.	1
Byla by to občas možná úleva.	1
Celkem jedno, protože si myslím, že už se u nás věková hranice vyrovnává, i když mám 2 starší sourozence.	1
Celkem pozitivní.	1
Dobré i špatné.	1
Mělo by to své výhody.	1
Na jednu stranu výhoda, protože rodiče si už prožili problémy se starším sourozencem.	1
Normální.	1
Občas dobré se sestrou se si svěřujeme.	1
Relativně výhodná pozice, brácha mě sice moc nebere ve smyslu, že si myslí, že jsem malý dítě, ale jinak to jde.	1
Toto neřeším, věk nehraje roli.	1
V něčem je to výhoda, ale v něčem ne.	1
V pár věcech jednodušší ...	1
Věk se u nás neřeší.	1
Většinou výhoda.	1
Výhoda i nevýhoda. Jak se to vezme a podle situace.	1
Výhoda i nevýhoda. Mohu si dovolit víc než bratr v mém věku, ale on mi to zase předhazuje.Dědění oblečení a jiných věcí po starších, nemám s tím problém.	1
Výhoda, nevýhoda, štve mě, když bratrovi všechno dovej a mně ne, ale na druhou stranu si myslím, že jsem takový mamáček.	1

Výhoda, mám prošlapanou cestu.	2
Celkem fajn, neslyším slova "Jsi nejstarší, tak by jsi měla mít rozum".	2
Dobré	2
Dobré, podporujou mě.	2
Dobry pocit, když jdu na nějakou akci tak mám ve svých bratrech zázemí.	2
Jak mít starší kamarádku a rádkyni.	2
Jsem rozmazlenější než sestra a jsem mazlíčkem rodiny, zvláště tatínka a babičky.	2
Lepší, brácha mě někdy se vším pomůže i finančně.	2
Nesporně výhoda, mám v rodině pozici mladšího mazánka.	2
Pozitivní, protože vím, že je někdo, kdo mi pomůže v nouzi.	2
Přínosné, vidím chyby starší sestry a můžu se zlepšit.	2
Snazší a nechtěla bych to naopak.	2
Super.	2
Uspokojující. Ráda se schovám se svými problémy do vždy otevřené náruče svého bratra. Pocit bezpečí.	2
Výhoda při spolupráci v domácnosti.	2
Výhoda, dostávám dobré rady do života od starších sourozenců.	2
Výhoda, když něco chci, snadněji přesvědčím rodiče.	2
Výhoda, protože když jsem nebyl plnoletý, tak mi zajel koupit lahvičky do Kauflandu a nebyl problém.	2
Výhoda, protože nemusím tolik věcí dělat.	2
Výhoda.	2
Výhodné.	2
Výhodou, nemusím opakovat chyby staršího bratra.	2
Vyhovující.	2
Nevýhodné, deprimující.	3
Často těžké; myslím, že mě rodiče pořád považují za tu malou.	3
Hrozný.	3
Negativní.	3
Někdy blbý.	3
Někdy obtížné. Všichni někam odjíždí a všechna práce zbyde na mě. Mamka se na mě hodně upíná.	3
Nevýhoda.	3
Nevýhodné.	3
Nevýhodou.	3
Nic moc, raději bych byla nejstarší, chci mít to, co ten nejstarší už má.	3
Peklo.	3
Smůla, na všechno doplácím.	3
Trest, někdy se to nedá vydržet.	3
V dětství pro mě byl bratr jako můj druhý otec, časy se mění, už jsme dospělí.	3
Velmi skličující, když jsem byla menší, jejich kamarádi ke mně byli suroví, teď už je to lepší.	3
Více povinností.	3
Zdrcující, nemám řidičák!	3
Zdrcující, protože jsem pro všechny děcko.	3
Zlo.	3
Neodpovědělo.	4
Jsem starší.	4
Nevím, jsem starší.	4
Nezažila jsem to, takže nevím.	4

Otázka číslo 14

Text odpovědi	Kat.
Zodpovědnost, být vzorem.	1
A zase starším, že mám povinnost se starat o brášku mladšího.	1
Být vzorem pro mě.	1
Čest a taky pomáhat sestře.	1
Čest, vím, že si dokážeme celý život pomáhat.	1
Čest.	1
Dobré.	1
Dobré, mohu poradit, když si s něčím nevědí rady.	1
Dobré, protože můžu sourozence naučit nové věci.	1
Důležité, mám v tomto ohledu důležitou roli, připadá mi, že nahrazuju matku.	1
Je to lepší, sourozenci vás berou a neodsuzují vás.	1
Jistá dávka zkušeností. Pomáhám řešit problémy nejen své ale i sestry, což není vždy tak snadné!	1
Jsem pro sestru vzorem, vím to i vidím podle jejího chování, dělá mi to radost.	1
Lepší, můžu chodit déle ven.	1
Lepší.	1
Mám jim být oporou.	1
Mám pocit zodpovědnosti, ráda poradím.	1
Mohu jim být vzorem, pomáhat jim.	1
Musím se starat o bratra. Mám za něj zodpovědnost.	1
Nesu víc zodpovědnosti.	1
Odpovědnost za mladšího sourozence.	1
Opora pro ml. sestru, když něco potřebuje, tak za mnou přijde.	1
Pocit zodpovědnosti za bratra.	1
Pohoda, ale jako teď mě trochu štve je mu 9 a je strašně chytřej a drzej.	1
Poučující, zejména kvůli výchově mladšího sourozence, sbírám zkušenosti.	1
Radost.	1
Řekla bych zodpovědnost a starost o mladšího.	1
Super.	1
Taky výhoda i nevýhoda, třeba, že se o ně někdy musím postarat, hlídat je, být za ně zodpovědný.	1
Trošku i čest, ale stejně mě sestra neposlouchá.	1
Určitá zodpovědnost, ale člověk se naučí o ně starat.	1
Velká výhoda, jelikož si mě rodiče tolik nevšímají.	1
Velká zodpovědnost.	1
Velká zodpovědnost. Starost o sestru.	1
Více volnosti.	1
Výhoda.	1
Výzva, starat se o ty mladší.	1
Zodpovědné.	1
Zodpovědnost.	1
Zodpovědnost, musím na ně dávat pozor, někdy mám o ně strach.	1
Nedůležité.	2
Nedůležité, bratr mě neposlouchá a nerespektuje.	2
Nevidím v tom nějaké lepší postavení v rodině.	2
Nic je to pouze věk.	2
Možnost nadvlády.	3
Můžu poradit, říct mu, že jsem starší a tak to bude podle mě.	3
Občas příjemný pocit "vládnout".	3
Nevýhodné, musím se starat.	4
Chce to zodpovědnost, mám pro segry pochopení. Při hádkách za všechno můžu vždycky já.	4
Je to rozhodně těžší než být mladším. Rodičům musím více pomáhat apod.	4
Má to své +, ale i mínus. Přesto jsem ráda, že jsem starší. S mladším sourozencem se dá užít spoustu srandy. Na druhou stranu občas se ozve věta, že jsem přece starší a měla bych mít víc rozumu. Něco na tom sice bude, ale i tak ...	4

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Někdy pěkně těžké.	4
Někdy velká přítěž, protože se s nimi musím připravovat do školy, když naši nejsou doma, hlídat je, když bych chtěla jít ven.	4
Někdy výhodou někdy ne vůči rodičům.	4
Občas až moc velká zodpovědnost (za všechno, co se stane).	4
Spíš horší, protože když je doma potřeba pracovat, tak většinou musím jen já.	4
Těžší. Když potřebuji s něčím poradit, nemám se koho zeptat, mladšímu musím radit.	4
Všechno odnesu já, ale rodiče mi víc věří.	4
Výhoda i nevýhoda -o mladšího sourozence se musím starat i když se mi to nehodí, ale zároveň to výhodu má, že není na mě drzý.	4
Neodpovědělo.	5
Fantazie.	5
Nevím nejsem.	5
Nevím, nejsem starší.	5

Otázka číslo 15

Text odpovědi	Kat.
Mohu se o někoho starat a pomáhat.	1
Bezproblémové, nevidíme se moc často, jen o víkendech, takže si ho více vážím než dřív.	1
Být oporou a pomáhat jim.	1
Čest.	1
Dobré, jsem ráda, že ho mám.	1
Dobré, protože se nade mě nepovyšuje.	1
Dobré, užívám si starání se o nejmladšího a učení ho písniček a vylomenin.	1
Dobré, vím, že mladším můžu kdykoliv pomoci.	1
Důležité.	1
Hezké, dokážu vycítit, co chce ...	1
Ideální, občas ani není poznat, že je mladší než já.	1
Je to asi těžší než být mladším. Já vyzkouším vše poprvé, sestře s tím můžu poradit.	1
Jsem ráda, že mám mladšího sourozence. Jen díky němu se občas člověk vrátí do mladistvých let.	1
Lepší, člověk je dáván "někdy" za vzor.	1
Mám za něj zodpovědnost.	1
Mohu se o někoho starat, dávat mu sebe za vzor, lásku a pomáhat mu s čím potřebuje, poradit mu.	1
Můžu ho vést, poradit mu.	1
Něco neskutečného. Svou sestru miluji a nikdy nepřestanu. I přes hádky si dokážeme odpustit a to je pro mě důležité.	1
Někdy zábava, někdy smůla, mám si s kým hrát.	1
Protože jsme skoro ve stejném věkovém rozmezí, tak máme spolu k sobě blíž.	1
Radost, i když se na ní zlobím a křičím, tak je mi to líto, je to moje zlatíčko.	1
Radost.	1
Radostí, vidět, jak si hrají, jak jsou spokojení, podporovat je v dobrých činnostech.	1
Skvělé, mám jí ráda.	1
Snažím se ho vychovávat.	1
Snem.	1
SUPER, mám se s kým mazlit, někomu můžu být oporou a vzorem.	1
Tak ,že jim můžu pomoci.	1
Tak můžu se o něj starat, hlídat ho, učit ho všechno možné, hrát si s ním.	1
Úplně normální.	1
Většinou je to dobré. S bráchou se dá podnikat spousta věcí. Na druhou stranu pokud je z toho nějaký průšvih, většina toho je na mě. Ale nevadí, protože průšvihy nejsou zas tak často.	1
Z jedné strany dobře, můžu mu cokoli/v čemkoli poradit.	1
Zodpovědnost, starost, zábava (hry), radost, štěstí, potěšení.	1

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Zkušenost, příprava do budoucna.	2
Motivující bych mu šla příkladem a pomáhala mu.	2
Poučné do budoucích let.	2
Příležitost učit se nové věci jeho generace.	2
Příprava na vlastní děti.	2
Sen, vždycky jsem toužila mít někoho mladšího o koho bych se starala. Teď už je to pro mě obrovská zodpovědnost.	2
Věděla bych jak se starat o děti.	2
Zkušenost, vím jak se starat o ml. děti.	2
Někdy radost, jindy starost.	3
Dřív, když byla menší, tak to bylo fajn, ale teď, jak je v pubertě, tak je to někdy dost těžké.	3
Jak kdy složitě.	3
Mladším projde víc věcí než mě, ale i tak je to dobré.	3
Někdy dobrý, když ho nemusím hlídat.	3
Někdy dost zodpovědnost.	3
Někdy je to těžké.	3
Nést za vše vinu.	3
Občas dost otravné, musím mu občas pomáhat s úkoly a podobně.	3
Občas obtížné.	3
Ráda bych si to zažila, ráda se o někoho starám.	3
Spousta povinností navíc.	3
Špatné. Musím se o něj pořád starat, když jsou rodiče v práci.	3
Únavné, vyčerpávající, ale občas i zábavné.	3
Vidím to, jak je všemi rozmazlována nemůžu s tím nic udělat.	3
Neodpovědělo.	4
Fantazie.	4
Nemám.	4
Nevím, ale přála bych si ho. Bohužel se mi to už nesplní.	4
Nic je to pouze věk.	4
Nic, protože jsem to nikdy nepoznal.	4
Nic! Nemám! I když bych moc chtěla!	4
Vědět, že nejsem nejmladší.	4

Otázka číslo 16

Text odpovědi	Kat.
Výhoda, má mi kdo poradit.	1
Čest.	1
Dobrá sestra mi se vším poradí.	1
Dobrá věc. poradí mi, máme stejné názory.	1
Dobrá zkušenost.	1
Dobré.	1
Dobré, mám ve starším bratrovi oporu a vzor.	1
Dobré, nejsem na vše sám.	1
Dobré, podporuje mě.	1
Dobré. Má více zkušeností a poradí.	1
Dobry, můžu se ho vždy na cokoli zeptat, co mě zajímá.	1
Hodně! Mám v něm svůj vzor! Je hezké sledovat někoho z rodiny, když má úspěch. A to je i u sourozenců! Jsem pyšná na ně!	1
Je to dobrý, vím, že si s kým popovídat.	1
Je to určitě přínos, hlavně se začleněním do společnosti.	1
Když potřebuji podpořit, tak mě podpoří, pokecáme a tak.	1
Mít se s kým hádat.	1
Můžu ho mít za vzor.	1
Nejlépešší věc na světě. Nedovedu si představit život bez sestry.	1

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Opora.	1
Pozitivní, jde mi příkladem.	1
Pozitivní.	1
Super.	1
Taky dobrý, když s ním můžu někam jít.	1
To samé jako mladšího. Bratra mám taky hrozně moc ráda a je to jeden z mála, který mi vždycky pomůže. Svě sourozence bych za nic na světě nevyměnila a dokázala bych se pro ně obětovat.	1
V ledasčem výhra.	1
Velká výhoda.	1
Velké štěstí. Po ztrátě otce mi ho nahrazuje bratr.	1
Výhoda - má mě kdo chránit a pomáhat mi a nevýhoda - často dělám to co oni chtějí.	1
Výhoda v nějakých věcech.	1
Výhoda, pomáhá mi ve všech směrech a radí co jak udělat.	1
Výhoda, poradí mi, má více zkušeností, vím že to myslí dobře.	1
Výhoda, protože se můžu dobře rozhodnout, co by pro mě mohlo být dobré, můžu soudit podle nich.	1
Výhoda.	1
Výhodné.	1
Vyhovující.	1
Příklad čeho se vyvarovat.	2
Dnes už mě to štve, dříve jsem díky tomu poznal více starších kamarádů.	2
Dobry, neopakuj chyby, co brácha udělal (kouření, pití, vyloučení z intru).	2
Ponaučení v životě.	2
Příklad čím nechci být, až budu v jeho letech.	2
Příkladem, mohu se poučit z jejich chyb a zkusit některé situace řešit jinak ... lépe.	2
Přínosné co se týče seznamování s kamarády, hodně mě toho naučila.	2
Učím se od nich co si třeba můžu dovolit k rodičům.	2
Určitá opora, na nich se něco vyzkouší a já už vím do čeho jdu.	2
Výhodné když jsme byli malí, rodiče mu kázali aby na mě dával pozor. Prorazil mi cestu v tom co si teď můžu dovolit. On musel být v 15 doma do 23 hod a já už to samé mohu ve 14.	2
Někdy dobrá, někdy ne.	3
Ani nevím. Někdy dobré, někdy ne. Záleží na situaci.	3
Celkem normální věc, beru ho jako člena rodiny a nepřemýšlela jsem, že bych ho neměla.	3
Jako mít nad sebou ochranou ruku i mimo domov (hospoda, diskotéky).	3
Když jsme byli menší tak hrozné, teď už je to dobré.	3
Nechtěla bych ho.	3
Někdy dobré, někdy ne. podle situace a potřeby.	3
Někdy nákladné na nervy.	3
Nemám.	3
Nic moc, musím ho poslouchat, respektovat, avšak naučím se ovládat.	3
Přála jsem si mít st. bratra, ochraňoval by mě.	3
Zabavování různých pěkných věcí pro její image.	3
Zodpovědnost za něj.	3
Neodpovědělo.	4

Otázka číslo 17

Text odpovědi	Kat.
Máme hezký vztah, rozumíme si.	1
Dá se říci že dobré. Občas se sice hádáme, ale nemá to dlouhé trvání.	1
Dobré, někdy se sice pohádáme, ale jinak spolu vycházíme dobře, vzájemně si pomáháme.	1
Dobré.	1
Docela dobré, občasná výměna názorů nikdy neuškodí.	1
Hodnotím je velmi pozitivně, i když bývaly doby, kdy jsme se se sestrou hádaly, ale to myslím je zcela normální. S bratrem jsem si rozuměla téměř vždy až někdy na pár neshod ...	1

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

I přes drobné problémy, které většinou spočívají v tom, že někdo z nás neumyl nádobí nebo kdo půjde se psem jsme skvělá parta a moc pro sebe znamenáme. Neděláme žádné výjimky ve věku a máme se rádi takoví, jací jsme. Dalo by se říct, že jsme nejlepší kamarádi.	1
Já si myslím, že máme moc dobré vztahy, i když se třeba někdy pohádáme, ale potom je to zase dobré.	1
Jdeme si na nervy, občas se nesnášíme, když ale o něco jde, držíme spolu.	1
Je to tak různě, někdy spolu vycházíme dobře a někdy naopak.	1
Jsou celkem dobré, ale taky se umíme hodně pohádat a nebo naopak se máme rádi. Sourozence mám ráda, ale občas jsou nesnesitelní.	1
Jsou celkem dobré. Já mám blíž k sestře, než k bratrům. Vždy jsem s ní byla víc v kontaktu, než s nimi.	1
Jsou dobré až na nějaké výjimky.	1
Jsou dobré, někdy se hádáme, ale vím, že v nouzi se podržíme a v to věřím.	1
Jsou dobré, neměnila bych je.	1
Jsou dobré, se sestrou si rozumíme, s mladší si hraju, zacvičuji se do role matky.	1
Jsou dobré. Každý máme svůj prostor. Semtam se pohádáme, ale pak se to urovná. Přesto se máme rádi. Rodiče nás každého berou stejně. Možná jen tu nejmladší sestru více rozmazlují.	1
Jsou dobré. rozumíme si, dříve jsme se hádaly.	1
Jsou hodně dobré, ani s jedním sourozencem nemám větší rozpory, mám dobrý vztah se sestrou.	1
Jsou na dobré úrovni, ale semtam nějaké spory, které vyústí do potyčky, ale nic vážného. Bylo to spíše, když jsme byli menší.	1
Jsou normální.	1
Jsou občas jako na houpačce - střídá se klid s "válkou". Ale se starším věkem se vše uklidňuje.	1
Jsou skvělé, všichni spolu držíme a táhneme za jeden provaz.	1
Jsou v pohodě občas se sním ale nedá bavit, vlastně dost často.	1
Jsou velice dobré, semtam se škádlíme, ale všechno přijatelné.	1
Jsou velmi dobré.	1
Jsou velmi dobré, dobře spolu vycházíme, i když se občas hádáme, ale to je v každé rodině.	1
Jsou velmi dobré, máme se rádi a pomáháme si, nehádáme se.	1
Jsou velmi dobré. Samozřejmě jsou chvíle, kdy si nerozumíme, ale umíme se navzájem podržet.	1
Kdybych řekla, že je to vždy ideální, tak bych lhala. Ale jsem moc ráda, že mám právě sourozence, jaké mám! Snažíme si navzájem pomáhat a být jeden druhému příkladem.	1
Mám velkou radost, že sestry mám. Vždy za sebou stojíme.	1
Máme dobré vztahy, nehádáme se, nestěžuji si.	1
Máme dobré vztahy, přesto se někdy neshodnem, ale během chvíle to vyřešíme.	1
Máme dobrý vztah. Jsme si oporou, vždy si se vším pomůžeme.	1
Máme hezké, přátelské vztahy a snažíme se tomu druhému pomáhat, když se naskytne problém.	1
Máme mezi sebou pěkný vztah, sice už se tolik nevidáme, ale vím, že když budu něco potřebovat, tak je tu pro mě.	1
Máme se rádi i když si občas lezeme na nervy.	1
Máme se se sestrou rádi. Někdy se pohádáme, ale za chvíli se udobříme.	1
Mohlo by to být lepší. Často se hádáme, ale najdou se i pěkné chvíle.	1
My vycházíme dobře. Občas se pohádáme, ale to je kvůli zbytečným, že nemám uklizeno a tak ...	1
Myslím si, že je to dobré. Celkem spolu vycházíme.	1
Myslím si, že jsou dobré, vycházíme spolu celkem v pohodě, i když se někdy pohádáme.	1
Myslím si, že jsou dobré.	1
Myslím si, že jsou na dobré úrovni.	1
Myslím si, že vztah mezi námi je velice dobrý. Sice se někdy hádáme, ale to k tomu patří.	1
Myslím, že i přes občasné hádky, spolu skvěle vycházíme.	1
Myslím, že jsou dobré, miluji jí nadevše.	1
Myslím, že jsou dobré. Většinou se shodneme na stejném nebo podobném názoru. Jen občas se nepohodneme, ale za chvíli je to zase dobré.	1
Myslím, že sourozenecký vztah je u nás dobrý. I když je to mezi námi na nože, tak po chvíli to zase uhasne. Jinak si nedokážu představit, když by někam třeba odjela.	1

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Myslím, že v naší rodině jsou vztahy dobré.	1
Na dnešní dobu jsou dobré.Máme se rádi, navzájem se snažíme pomáhat rodičům i prarodičům.	1
Náš vztah je dobrý, až na malé hádky.	1
Nejsou určitě špatné, jeden druhého si vážíme, i když konflikty jsou běžné.	1
Někdy hádky kvůli kravinám, jinak jsou normální.	1
Někdy si rozumíme víc, někdy zase méně, hádáme se, ale dokážeme držet spolu, v afektu si řekneme spoustu zlých věcí, ale všichni víme že bysme bez nich nedokázali být.	1
Nemůžu to doslovně popsat, protože můj bratr je postižený mentálně. proto jeho chování se odvíjí podle toho, jak se vyspal. Jinak bych řekla, i přesto náš vztah je dobrý, nikdy by nenechal nikoho, aby mi ublížil ...	1
Občas se hádáme a pošťuchujeme jako asi většina, ale když o něco jde, tak jsme rádi, že se máme, vlastně nejen když o něco jde.	1
Občas se hádáme, ale máme se rádi a vždy si pomůžeme.	1
Občas se hádáme, ale vždy se usmíříme.	1
Občas se sestrou se pohádáme, ale jinak spolu už vycházíme bez problémů. Nė jako dřív, když jsme se téměř neustále pošťuchovali.	1
Radši nic nemyslím.Je dobrý.	1
Rozumíme si.	1
S mými sourozenci máme výborný vztah, i když jsou mezi námi velké věkové rozdíly.	1
Se sourozencem jsem nikdy neměl problémy.	1
Se svým st.sourozencem vycházím dobře. Občas se kvůli něčemu pohádáme.	1
Se svým st.sourozencem vycházím dobře. Občas se kvůli něčemu pohádáme.	1
Super.	1
Tak jako v každé rodině je to +, ale i -. Někdy se hádají, nadávají a "nesnáší", ale jindy by se láskou snědly! Tak je to i u nás.	1
Teď už jsou dobré a stále se zlepšují, před pár lety byly horší až přerůstaly ve vzájemnou nenávisť.	1
Čím jsme starší, tím více jsme rádi spolu.	1
Úplně super díky mým rodičům.	1
Už jsou dobré.	1
V naší rodině je neustálá a přetrvávající pozitivní nálada, takže se máme všichni rádi.	1
V naší rodině se moje vztahy s mou sestrou pořád mění, jednou bychom se sežrali láskou a pak zas vzteky. Občas si bereme věci a to je pak hodně veselo. I přes to všechno se máme rádi i když si to ani moc často neříkáme.	1
V pohodě.	1
Velmi dobré, jsme si oporou a rozumíme si.	1
Velmi dobré. Jsme jako 1 ruka.	1
Vycházíme dobře.	1
Vztah máme dobrý, jsme si oporou.	1
Vztahy jsou dobré, stále se pokoušíme (vyvážnu vždy lépe).	1
Vztahy se sourozenci považují za pozitivní.	1
Vztahy v naší rodině jsou na dobré úrovni.	1
Že jsou docela dobrý.	1
Nejsou zrovna ideální. Nevycházíme spolu dobře.	2
Držíme při sobě a rodiče jsme si vychovali. Máme dobrý vztah. Chybí mi matka, protože její nedůvěřuji a nedokážu jí říkat všechno.	2
Dříve to bylo tak, že naši nadržovali spíše bratrovi. On byl takový, že se mě vždycky zastával. Věděl, že mu všechno vždycky projde ...	2
Já jsem neutrální. Snažím se jít si svou cestou a sourozence do toho nezatahovat, občas je bohužel ignorovat. Sestra je středem pozornosti, bratr se taky snaží být co nejméně, asi jako já.	2
Každý má to, co si zaslouží, mít sourozence je pozitivní, když si rozumí, já mám sestru úplně jiné povahy, tak nám to moc neklape.	2
Když za mnou bratr přijde jenom když něco potřebuje a jinak mě uráží a shazuje, tak si o našem vztahu nemyslím nic dobrého.	2
Nejsou nejlepší, zvláště s prostředním, ale s nejmladším se zbožňujeme.	2
Nejsou zrovna ideální, protože jsem jediná holka a ještě k tomu nejstarší, takže máme problém,	2

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

shodnout se na tom, na co se budeme večer dívat v televizi, kdo půjde na počítač. Občas nemám klid na učení, když bráchové lítají po celé domě a hrajou si na vojáky.	
Není nějak zvláštní, jsou chvíle, kdy se spolu bavíme a z toho jsme na sebe "hnusný", křičíme po sobě atd.	2
Neustále se hádáme a máme odlišné názory. Shodneme si zřídka.	2
Nevycházíme moc dobře.	2
Nic moc.	2
No s mým bratrem nemám zrovna nejlepší vztah, vždycky jsem rád, když odjede třeba na víkend pryč k babičce, ale jinak si sebe navzájem moc nevšímáme a ani se moc nebavíme.	2
V poslední době jsme se často hádali, mám ji moc ráda, ale nesnáším její názory.	2
S jedním si rozumím, s druhým ne.	3
S mladší sestrou je někdy peklo, ale vždycky se zkrátí. Ale starší sestra. To je trochu něco jiného. Vzteká se ... ale někdy je v pohodě. Ona je panovačná a náladová. Myslím, že mě moc v lásce nemá. někdy.	3
Se starším bratrem si nerozumím, jsme odlišní, máme jiný žebříček hodnot. S mladším bráchou jsou naše vztahy v naprostém pořádku.	3
Málo se vídáme.	4
Brácha už s námi nebydlí, bydlí s přítelkyní a pracuje, ale kdykoliv se může vrátit, kdyby se rozešli, nebo byl nějaký problém. Každý víkend jezdí alespoň na chvíli domů. Mamce se dost stýská, ale jinak je to pro mě dobrý, mám pokoj pro sebe a nikdo mě neomezuje ranním vstáváním, svícení dlouho do noci, můžu si vybrat na co budu koukat v TV - ne jako dřív.	4
Já si myslím, že by to samozřejmě mohlo být lepší, ale jsem s tím spokojená, ale uvědomila jsem si to pozdě, až když mi umřel bratr, kterého jsem měla strašně ráda. Tak se snažím nedělat zbytečné konflikty mezi sourozenci.	4
Jsou dobré, bratra vidím tak 10 hodin týdně, takže si řeknem to nejpodstatnější a je to O.K.	4
Mohli by být lepší, ale na téhle úrovni stačí.	4
V každé rodině je to jinak. Záleží na výchově a na tom, jak se mají rádi.	4

Otázka číslo 18

Text odpovědi	Kat.
Různé hádky, neshody, změnit se to dá lepší komunikací, tolerancí.	1
Asi hádky kvůli kravinám. Změnit by se to dala větší tolerancí.	1
Asi hádky kvůli maličkostem. Změnit by se to dala v klidu si to vysvětlit a ne jenom prosazovat svůj názor.	1
Asi i to, že se nebavíme a já prakticky nemůžu do jeho okolí nejbližších přátel, protože z jeho povídání jsem pro ně jen nějaká špína. Změnit to jsem se pokoušel už mockrát, ani jednou to nevyšlo. Nejhorší na tom je, že to odnáší i jiní lidé (mamka a příbuzní).	1
Bratr je vzpurný a občas se uzavře do sebe a s nikým nemluví - tím potom štvě všechny okolo sebe - to by měl změnit, ale musí sám chtít.	1
Bratr někdy propadá rozmazleneckým náladám a je s ním pak těžké pořízení. Zlepšit by se to dalo, kdyby s ním rodiče pořádně promluvili.	1
Být víc tolerantní, obětavý a navzájem se poslouchat. Sestra například rychle zvýší hlas kvůli maličkosti, i když si myslí, že ne ...	1
Hádáme se - snažit se porozumět si, více se respektovat.	1
Hádáme se, kdo půjde na počítač. Změnit by se to dalo asi jen tak, že si koupíme 2. počítač.	1
Hádky kvůli nepodstatným věcem, to že jsme občas na sebe zlý, ale nechtěla bych to měnit protože si myslím že to k tomu patří.	1
Hádky kvůli počítači - řešení je jasně stanovit čas kdo tam kdy bude.	1
Hádky způsobené netolerantností.	1
Hádky, někdy se nepohodneme. Dalo by se to změnit, kdybychom se někdy respektovaly.	1
Hádky.....chudák má ode mě modřiny....deportace zpět na kolej to řeší.	1

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Když sestra neměla notebook, tak jsme se hodně hádali o počítač, ale teď když už ho má, tak je to O.K.	1
Málo spolu komunikujeme, mohli bysme najít společné téma, ale většinou se mjíjme a žijem si každý po svém.	1
Mám postiženou sestru, tak dříve jsme s tím měli potíže, ale věkem jsme se s tím naučili žít. Máme se rádi.	1
Měli bychom mít k sobě více porozumění, naslouchat si, podávat si pomocnou ruku.	1
Může to, co já ne, protože je starší. Dá se to vyřešit tím, že si udělám řidičský průkaz.	1
Nedokážeme se domluvit, každý máme jiné zájmy, velký věkový rozdíl s těmi mladšími.	1
Negativní je na tom to, že se se sestrou moc často doma nepotkáme a občas se ke mně chová strašně a mě to moc mrzí. Dalo by se to změnit tím, že bychom se měli víc vídat a trávit spolu víc času.	1
Nejvíč časté hádky,kvůli ničemu. Oba máme rejpravou povahu, ale naštěstí hádky netrývají dlouho a pro nás už jsou normální.Ani nevydržíme být dlouho naštvaní.	1
Nemluvíme spolu o sobě a svých problémech.	1
Občas se liší názory na určité věci a vznikají hádky; dalo by se to změnit tím, že se o dané věci budeme více bavit.	1
Občasná malá komunikace a díky tomu vznikají některé neshody. Změnit? Respektovat názor druhého, vyslechnout se navzájem a hledat řešení pro všechny to nejlepší.	1
Občasné hádání. Myslím, že měnit se to nemusí, je to normální.	1
Občasné hádky - nehádat se.	1
Občasné hádky kvůli blbostem. Nehádat se.	1
Občasné hádky, řešení je více si naslouchat.	1
Při hádkách si řekneme i ošklivá slova a to mi vadí. Náprava je usmíření a to zatím funguje.	1
Sestra na mě "štěká, komanduje mě", já jsem v jejich očích líný puberták. Změnit? Oby bychom mohli ubrat.	1
Snažíme se být ve všem lepší a předháníme se v tom. Myslím si, že nezáleží na tom, jestli nám jde něco líp, nebo míň.	1
Tak negativní je na tom to, že se třeba hodně hádáme a neumíme přiznat pravdu. Přiznat chybu tak by se to dalo změnit.	1
To, že v naší rodině jsem se sestrou (jen), ostatní mají svůj život. Nedržíme spolu jak bychom měli. Změnit? Trochu se víc pochopit.	1
V dnešní době už je to spíše pozitivní. Dříve, když s námi bydlela starší sestra, tak jsme měli málo místa a tak vznikaly spory.	1
Vychovávají mě a slyším od nich to co od rodičů. změnilo by se to, kdyby mě brali jako dospělou a né pořád jako malou sestřičku.	1
Vzhledem k tomu, že s námi už bratr nebydlí, tak se nedá posoudit. Ale mezi mnou a sestrou jsou absolutně zbytečné rozpory, které by se daly řešit tím, že jedna z nás ustoupí. Ale ne vždy se shodneme na tom, která z nás to bude.	1
Zdá se mi normální, občas se hádáme, ale tomu se dá vyhnout.	1
Není nic negativního.	2
Asi nic, jen možná, že si občas nadáváme. Nevím, jak by se to dalo změnit.	2
Každý si prostě dokonale s každým nesedne, ale když už člověk vyroste z věku, kdy se s nimi jen hádá a pere, tak spolu vycházíme dobře.	2
Myslím si, že je náš vztah dobrý a neměnila bych ho.	2
Na našich vztazích nic negativního.	2
Negativa na našich vztazích nevidím.	2
Negativní je možná konkurence v něčem.	2
Nemám se sourozenci až tak negativní vztah. Probíhá vše v klidu.	2
Nenapadá mě nic, co by bylo vyloženě negativní.	2
Nevidím nic moc negativního, snad jen to, že bych si přála, aby byl můj bratr vlastní i biologicky.	2
Citově ho za vlastního považuji.	2
Nevidím žádná negativa a nechci nic měnit.	2
Nevím, něco by se našlo, ale určitě jen nějaká drobnost.	2

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Nevím.	2
Nic.	2
Nic mě nenapadá.	2
Nic negativního není.	2
Nikdy u nás vyloženě negativní vztahy nebyly.	2
O ničem nevím.	2
Ted' už nic, dříve jsme se s bratrem pořád prali, ted' spíše škádlím sestru, ale vše s mírou a ze srandy.	2
Určitě jo. Dřív jsme měli spoustu konfliktů, ale s tím, jak začal v 15 jezdit přes týden na intr, tak už jen minimálně. Ted' jsem také na intru a vidíme se jen minimálně. Takže na hádky není prostor.	2
V našich sourozeneckých vztazích není nic negativního, avšak bylo by lepší, kdybychom se viděli víc než jen o vikendu, ale to bohužel kvůli našim školám nejde.	2
Všechno je O.K.	2
Jiné zájmy, nevidím řešení.	3
Bratr se dlouho koupe a na mě nezbyvá teplá voda.	3
Časté hádky kvůli maličkostem.	3
Hádáme se kvůli PC, televizi, oblečení a podobně.	3
Hádky - jelikož ona je v pubertě a já si to nenechávám líbit, tak zatím asi nic.	3
Hádky. Musela by si sestra uklízet svoje věci. Neházet všechno všude. Pak jen přijdu ze školy a sbírám po zemi papírky od bonbónů, slupky od pomerančů či piliny od králíka.	3
Jak jsou 2 kluci, tak mají odlišný názory a povahy, tak se hádají.	3
Jsmo každý jiný a hájíme si své záliby a způsob svého života, často kvůli tomu dojde k potyčkám.	3
Každá máme jiný vkus a často se neshodneme.	3
Každý má nějaký problém a každý je jiný, nemůžeme měnit lidi tak jak by vyhovovalo nám. Takže s tím asi nic neudělám.	3
Když někdo ze sourozenců něco doma dělá, tak říká, že ten druhý třeba nic nedělá a tak ... Jinak snad ne ...	3
Když si na nás bratr dovoluje a hraje si na dospělého.	3
Mám úplně jiné zájmy než bratr a je to strašnej flegmouš.	3
Např. kdo udělá jakoukoliv práci.	3
Negativního? Spousta věcí, např. že máme každý jiný názor a kvůli tomu se i často hádáme.	3
Nejvíce asi to, jak sestru všichni rozmazlují, nikdo to nevidí kromě mě a bratra. Jak to změnit?	3
Těžko říci, ale s prominutím "rozmazlený spratek" z ní bude asi napořád.	3
Občas nějaké hádky.	3
Občas se pohádáme.	3
Občasné hádky. Změnit to neumím.	3
Otravování ze strany mladší sestry, změnit už se to asi nedá.	3
Různé hádky kvůli hloupostem. Změnit se to už asi nedá, patří to k sourozeneckému životu.	3
Se starším bráchou vše - tím, že by se jeden z nás odstěhoval - například.	3
Ségra může všechno a já nic.	3
Sourozenci mě nemají rádi.	3
Starší sestra. Nemusela by se hned rozčilovat ... Pak by šlo všechno mnohem líp.	3
Téměř vše. Možná se to změní až bratr vyroste.	3
To že sestra je úplně jiná, má svoje názory, které asi nezmění, takže změnit se to nedá a mně je to trochu líto.	3
To, že spolu nemluvíme.	3
Vadí mi, jak se chová. Někdy je to na zabití. Ozve se jen v případě, že potřebuje něco s PC.	3
Velké věkové rozdíly - nejdou změnit. S bratry si nemám o čem povídat, jsou už jinde. Nikdy jsme se to nepokoušeli změnit.	3
Vzájemné chování, bratr je v pubertě, nedá se s ním vydržet, chce to pevné nervy a to je těžké.	3
Málo se vidáme, neumím to změnit.	4
Asi to, že bydlíme každá jinde, já u našich v novém a sestra ve starém u babičky. Těším se na Vánoce, to budeme všichni spolu.	4
Jsou to holky v pubertě, a to je někdy problém, změní se to až věkem.	4
Séгры už moc nevidám, bydlí daleko.	4

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Sestra chce mít volnost jako já, ale nemá na to věk.	4
Určitě to bylo v pubertě, kdy jsme si s bratrem moc nerozuměli (různé neshody v názorech). Ale teď už je vše v pořádku.	4
Vidíme se málo, mají už své rodiny. Přála bych se s nimi více vídat.	4
Že mám dvě segry, chtěl bych bráchu, ale to se nedá změnit.	4
Neodpovědělo.	5

Otázka číslo 19

Text odpovědi	Kat.
Ano, je důležitý a ovlivňuje mě v pozitivním smyslu.	1
Ano důležitý, mám někoho kdo je se mnou proti rodičům a vždy mi poradí. Snažím se být jako ona.	1
Ano je důležitý. Máme se rádi.	1
Ano je, a velmi. kdykoli mám problém nebo tak podobně, můžu se na ně obrátit. Vím, že je mám.	1
Že jsou tu pro mě a já pro ně! A to vždy tak bude!	1
Ano je, inspiruje mě.	1
Ano je. Doma nejsem na vše sám, sestra mi pomáhá a já jí také.	1
Ano ovlivňuje povahou.	1
Ano velice.	1
Ano velmi důležitý. nedovedla bych si představit, že bych neměla sourozence.	1
Ano, díky tomu, že mám staršího bratra vím vše dřív.	1
Ano, hlavně s bráchou, protože jsme od sebe jen pár let a paříme na PC.	1
Ano, je důležitý V životě mě ovlivňuje jen pozitivně. Hodně věcí děláme společně.	1
Ano, je důležitý, ovlivňuje mě přirozenou sourozeneckou konkurencí.	1
Ano, je pro mě důležitý vztah se sourozenci, protože bych bez nich neuměla žít, nedovedla bych si představit být sama.	1
Ano, mám o ni starost i strach.	1
Ano, máme spolu kamarádský vztah, takže i když občas mě štve, přesto ji mám ráda.	1
Ano, protože se svým sourozencem trávím hodně času.	1
Ano, řekla bych, že hodně.	1
Ano, sestra mi mnohokrát pomohla a radí mi.	1
Ano, vnímám ho jako inspiraci.	1
Ano. Hodně.	1
Ano. Nejsem rozmazlená. Nemůžu mít všechno. A to se do života hodí. Jsem samostatná.	1
Asi je pro mě důležitý. Jsem ráda, že ji mám.	1
Důležitý je - čím větší je rodina, tím více cítím podporu.	1
Důležitý je hodně. V mém životě mě ovlivňuje celkem dost.	1
Důležitý. Ovlivňuje mě v tom, že musím na ně brát ohledy.	1
Jasně, s rodiči si nepokecám o různých věcech (holky, alkohol).	1
Je a hodně. Psychicky a i trochu fyzicky. Když mě sourozenec hodně rozzlobí aniž by měl důvod, jsem třeba na pár lidí protivná, i když bych normálně nechtěla. Jinak vzpomínáme při společných večerích apod. co jsme prožili a podobně.	1
Je a velmi, vím kam si můžu jít popovídat.postěžovat si. Být sama je těžké.	1
Je důležitý.	1
Je důležitý více rozumím klukům.	1
Je důležitý, když jsem byl malý tak hodně pozitivně, teď už jsem soběstačný, tak nijak zásadně.	1
Je důležitý, ovlivňuje mě tím, že budu připravena nést zodpovědnost a řešit životní problémy.	1
Je důležitý, rozhoduje o mém uvažování a chování k jiným lidem.	1
Je pro hodně důležitý, kdybych neměla sestru neměla bych se kde vypovídat.	1
Je pro mě celkem důležitý, protože kdybych neměla sourozence, tak bych si připadala sama a sourozenci si pomáhají. Jsem moc ráda, že mám sourozence. Ovlivňuje mě to dost, mám sestru, která bude maturovat a pomohla mi hodně, mladší brácha taky celkem pomáhá, ale na to, jak je malý, tak je moc chytrý. Své sourozence mám moc ráda.	1

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Je pro mě důležitý v tom, že supluje blízkost otce. Vztah s bratrem je pro mě jistotou, bratr je pro mě spojencem, který je vždy při mně.	1
Je pro mě důležitý velmi, své sestře bezmezně důvěřuji a i ona mě ovlivňuje. Povoláním je zdravotní sestra, líbí se mi její vztah k lidem, k pacientům. Už od malička byla moje sestra mým vzorem.	1
Je pro mě důležitý, máme se sestrami v sobě důvěru, navzájem se respektujeme a pomáháme si i ve vážných situacích.	1
Je pro mě důležitý, nedokážu si život bez něj představit. Tím, že se o sebe staráme, připravujeme se na to, až jednou budeme mít svou rodinu.	1
Je pro mě důležitý, protože např. s kamarády se bavím úplně jinak než s bratrem. Bez bráchy bych se zas choval v různých situacích jinak.	1
Je pro mě důležitý, v sourozencích mám oporu.	1
Je pro mě důležitý, vím jak se starat o mladší.	1
Je pro mě důležitý; naučil jsem se ustupovat, dělat kompromisy, snažit se s druhým dohodnout.	1
Je pro mě důležitý. Ovlivňuje mě tak, že když mě brácha ráno naštvě, mám pak zkažený celý den. Mrzí mě, že se hádáme a nedokážeme najít společnou řeč.	1
Je pro mě hodně důležitý, protože kdybychom si nerozuměli asi jenom hodně těžko bychom vedle sebe vydrželi. Ovlivňuje? Dost často mi dají najevo, že takhle bych se např. chovat neměla a dají mi radu. Díky sourozencům lépe dokáží pomoci přátelům, kteří mají problémy v rodině, jelikož jsem si s tím zažila svoje. Ale každá zkušenost je k něčemu dobrá! Mám je ráda!	1
Je pro mě hodně důležitý. Bez svojí sestry si nedokážu představit život. Dost si pomáháme. Má ve mně oporu.	1
Je pro mě moc důležitý. Ve své sestře mám oporu.	1
Je pro mě velice důležitý, jinak bych byla zakřiknutá a osamocená.	1
Je pro mě velmi důležitý, chci abychom spolu dobře vycházeli po celý život ...	1
Je pro mě velmi důležitý. Jsem ráda, když mu můžu poradit, nebo něco vysvětlit. Vždycky se na něj těším.	1
Je pro mě velmi důležitý. Můj brat mě mnohému naučil a já to měl pak lehčí. Kdybych ho neměl v mnohých životních situacích bych si natloukl nos.	1
Je pro mě velmi důležitý. Sestry jsou kamarádky. Mám příklad jak se v některých případech zachovat.	1
Je to pro mě hodně důležitý a myslím si, že až budeme bydlet každý sám, určitě ke každému sourozenci pojedou ráda na návštěvu.	1
Je. Nesedím pořád u počítače.	1
Každý vztah člověka ovlivňuje a sourozenecký je asi nejčastější v rodinách. Každého ovlivňuje jinak. Pro mě je náš vztah velmi důležitý.	1
Kdybych neměl sestru, tak bych mohl být rozmazlený. A důležitý pro mě je.	1
Mám mnoho zkušeností, které mi dávají sourozenci, když mi říkají, co dělali v situaci, v které se nacházeli.	1
Mít sourozence znamená se někdy i uskrovnit a být víc samostatnější. Je to velké plus, jedináčci jsou rozmazlení.	1
Moc důležitý, když je bratr týden pryč, tak mi chybí. Doma je nuda, nemá se s kým škádlit atd.	1
Myslím, že ano. Je to dobré, mít se na koho obrátit. Svými zkušenostmi mi v hodně věcí pomohli.	1
Pro mě jsou sourozenci vším, kdybych je neměla, jako bych nežila.	1
Pro mě osobně důležitý je, vidím příklad, jak nedělat různé věci (zacházení s holkou, chlast a podobně) je pro mě "odstrašujícím" příkladem.	1
Rozhodně je pro mě důležitý. Ovlivňuje moji celkovou psychickou pohodu, ovlivňuje asi celkovou harmonii a pohodu v celé rodině.	1
Samozřejmě, že je důležitý a určitě mě ovlivňuje.	1
Sourozenci mi jsou kamarádi. Můžu se s nimi poradit, jít jen tak venčit psa. Život mi ovlivňují tak, že na ně musím brát ohledy, taky za ně myslet, že nejsem sama.	1
Sourozenecký vztah je důležitý, alespoň vím, že né vždy všechno funguje ideálně.	1
Sourozenecký vztah mě docela ovlivňuje (bojím se o něj atd....).	1

Příloha číslo 2 – Kategorizace odpovědí

Určitě ano, ovlivňuje celý můj život. Víím, že nás je 4 sourozenci v jedné domácnosti a musíme vycházet, musíme se dělit. Prostě do života je to velmi poučující a sama si děti chci pořídit nejméně 2.	1
Určitě ano! Jsem ráda, že je mám. Bez nich by to nebylo ono. Člověka to ovlivňuje hodně. Jsou-li dobré vztahy v rodině, vše ostatní jde hned lépe.	1
Určitě je a hodně mě ovlivňuje.	1
Určitě je důležitý, ovlivňuje mě hodně, hodně jsem se od nich naučila, nejen péčí o ně, ale i řešení složitých situací.	1
Určitě je důležitý, ovlivňuje mě tím, že máme společné přátele a tím lepší vztahy ve společnosti.	1
Určitě je pro mě důležitý. Ovlivnil mě hodně, protože z člověka nevyroste sobec (když se musí dělit a nemyslí jen na sebe).	1
Určitě je, na sourozence se těším, až je po týdně na intru zase uvidím.	1
Určitě je. Když potřebuji pomoc, on má vždycky čas. I když je mladší, dokáže skvěle naslouchat.	1
Určitě. Neumím si představit že bych byla jedináček. Sourozenec je prostě součástí rodiny. Bez něj by to nebylo ono.	1
Velmi důležitý je pro mě vztah s nejmladším, pomáhám ho vychovávat, v budoucnu si budu vědět rady s dětmi.	1
Velmi důležitý. Vidím v tom dobrou a přátelskou budoucnost.	1
Vím, že je na světě někdo na kom mi záleží a mám o něj strach.	1
Vztah je pro mě důležitý. Nejsem na své problémy sama a hlavně díky sestře jsem se seznámila s hodně zajímavými lidmi. Sestra mě ovlivňuje pozitivně.	1
Vztah se starším bratrem pro mě už není důležitý. Vztah s mladším bratrem mě ovlivňuje, mám větší rozhled o dětech jeho věku - například.	1
Ano, je důležitý a ovlivňuje mě v negativním smyslu.	2
Je, teoreticky kdybych neměl brácha, tak by třeba rodiče nevěděli, co se mnou v různých situacích, ale zase na druhou stranu musí být všechno jako to měl brácha, pořád mě s ním srovnávají a asi vždycky budou.	2
S bratrem jsme se hodně odcizili zřejmě ve chvíli, kdy se narodila sestra. Hodně mě to ovlivňuje, když se dozvídám, co o mně bratr kamarádům říká. Sestra mě zatím neovlivňuje.	2
Určitě je, ale ovlivňuje mě tak, že mě omezuje jak finančně, tak prostorově.	2
Ano, je důležitý, ale nemá vliv.	3
Ano je. Ale nějak zvlášť mě neovlivňuje, jen jak teď není doma, tak je mi smutno, nemám si s kým povídat, kouřit atd...	3
Ano, je. Myslím, že není žádné ovlivnění, nebo alespoň nic nevzpomenu.	3
Je důležitý, nejsem sám, ale nijak mě neovlivňuje.	3
Je pro mě důležitý, neovlivňuje mě.	3
Je velmi důležitý a chtěla bych si se svým bratrem normálně bavit, nijak mě to však neovlivňuje.	3
Myslím, že mě neovlivňuje téměř vůbec, ale důležitý je určitě, nechtěl bych být jedináček.	3
Už ani ne. Nijak mě neovlivňuje naučil jsem se to nevnímat.	3
Beru to jako samozřejmost.	4
Beru to, jako součást života.	4
Jak kdy...	4
Myslím si, že na jednu stranu ano a na druhou ne.	4
Ne.	4
Nemyslím si, že je na prvním místě, aby mě nějak ovlivňoval život. Ale, když ovlivní, tak pozitivně.	4
Nijak mě neovlivňuje.	4
Sourozenecký vztah beru jako samozřejmost a v životě mě to nijak zvlášť neovlivňuje.	4
Sourozenecký vztah není ani moc důležitý, jak kdy. Občas se bez sourozenců obejdeme, ale jsou chvílky, kdy se neobejdou jeden bez druhého.	4
Neodpovědělo.	5